

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 56-57 (6896-6897)
1998 йил 21 июль, сешанба

Сотувда эркин
нархда

Халқимизда «Менга болангни кўрсат, бобонгнинг кимлигини сенга айтаман», деган нақл бор... Бу донишмандона гапнинг тубида чуқур маъно ётади.

Бугун ўзбек диёрининг болалари бутун дунё болаларининг ҳаёти билан бевосита танишмоқдалар, танишиш баробарида Ватан деган табаррук меҳрининг юракларига нақадар яқинлигини ҳис қилиб бормоқдалар. Андижонлик Нарғиза Мамажоновна яқинда Америка сафаридан қайтиб келди. — Мен Америкада тенгдошларимнинг ҳаёти билан танишдим, уларнинг ўқиши, изланишларини кузатиб ўзимга хулоса чиқардим, — дейди Нарғиза.

Айни пайтда у Тошкент Давлат университетининг журналистика факультетига кириб ўқиш учун тайёргарлик кўряпти. Мен Нарғизани саволга тутаман:

— Америкада бир йил ўқиб, инглиз тилини ҳам яхши ўрганибсан. — Шу вақт давомида ота-онангни, Ўзбекистонни соғингандирсан?

— Жуда ҳам соғиндим. Биласизми, қишлоғимиздаги катта ариқни, унинг бўйидаги дарахтларни, бирга ўйнайдиган дугоналаримни ҳар кунни тушимда кўрадим.

— Сен Америкадан нима топдинг?

— У ерда онамнинг дийдорига, меҳрига тўйиб яшайдан бир йил бенасиб бўлдим, қолаверса гапиратганимда кузатгандирсиз, тилимда инглизча лаҳжа аралашиб кетяпти.

Хечқиси йўқ, буни йўлга солиб оламан. Аммо Америкада яшаётганимда дунёда Ўзбекистон деган буюк Ватан борлигини, у ҳеч қайси мамлакатга ўхшамаслигини, ўзининг меҳрибон одамлари билан кўнглимга яқинлигини тушундим. Мен илк бор Ватан соғинчи деган туйғуни бошимдан кечирдим. Ватанни ҳеч нарсага алмаштириб бўлмаслигини ҳис қилдим. Баъзан ўртоқларим: «Қандай мазза, Американи кўриб келдинг, қошқийди биз ҳам бир борсак!» дейишганида, мен уларга: «Ўзбекистонда яшашнинг ўзи катта бахт-ку» дегим келади...

Нарғизанинг тайёргарлигига ҳалақит бермаслик учун суҳбатни тугатаман-у, юрагим равшан тортиб қайтаман.

Атрофимда қаергадир шошилиб кетаётган одамлар. Уларнинг елкасидаги ҳаёт, турмуш ташвишлари, кўзларидаги чарчок остидан бир ёруғ умид порлаб турганини кўраман. Бу ёруғ умид — Ватаннинг хотиржамлигидир.

Музқаймоқхоналар атрофида, чўмилиш ховузчаларида фавворалар ёнида шод-хуррам қийқириб, ўйнаб

ВАТАН ҚАДРИ ИФТИХОР

юрган болаларнинг ҳар бирида Ўзбекистон яшаётганини, уларнинг қулгусида Ватан меҳри яшнаб турганини юрак-юракдан ҳис қиламан.

Мустақиллик майдонидаги дарахт соясида ўтириб, қўлидаги китобни берилиб ўқиётган болага кўзим тушаркан, негадир у билан суҳбатлашгим келаверди. Аммо унинг берилиб ўқиётганига ҳавас билан тикилиб турдим-да, боланинг завқини чалғитиб қўйишга кўзим қиймади.

Мен биламан, ўзбек боласи қаерда бўлмасин мўъжизаларга кон — Ўзбекистон тупроғининг сеҳри билан яшайди. Изланувчан, интилувчан, дадилгина бугунги кун боласининг ҳар бир қадамида келажакнинг эртаклари бор.

Дарахтлар соясида «Алпомыш»ни, «Гўрўғли» ёки «Ўтган кунлар» ними ўқиётган болажон, мен кўрдим, сен қанчалар баландларда учиб юрган эдинг ўша лаҳзада. Сени яхши кўрдим, чунки сенда хайрат-

ларнинг зангори осмони ичра порлаётган эзгулик нурлари бор эди.

Эзгуликка эш бўлган болажон, сенинг томирларингга оқаётган ўзбек қони мағрур ва енгилмас болалар қонидир.

Бу муқаддас она тупроқда қиличи синмаган не-не баҳодирлар, кураги ерга тегмаган не-не паҳлавонлар ўтди. Сен биласанми, нима учун ҳамиша уларнинг қўли баланд келган?

Билмасанг қулоқ сол.

Ватанга бўлган муҳаббат ҳар қандай инсонни жасур ва ботир қилиб камолга етказди. Ўзингни Ватанга қанчалар яқин ҳис этсанг, уни шу қадар қучлироқ, юксакроқ бир туйғу ила севасан. Сен Широқ, Тўмарис афсоналарини эшитган бўлсанг керак. Намоз ботир, Маҳмуд Таробийлар авлодидан эканлигинг дилингга гурур солса керак. Мана шу авлодлар мерос қолдирган буюк гурурга сен ҳам ҳеч вақт ҳиёнат этмагин. Чунки сен — ўзбексан!

Ҳозир мен сенга ватан муҳаббати ҳақидаги бир ривоятни айтиб бермоқчиман. Ўйлайманки, бу сенга ва тенгдошларингга ниманидир тушунишга ёрдам берар.

Қадимда бир савдогар ўтган экан. Унинг ёлғиз ўғли бўлиб, у ниҳоятда тантиқ, ишқмас бўлиб ўсибди. Савдогар унинг келажигидан ташвишга тушиб, унга яхшироқ ўқитувчи излашга тушибди. Савдогар топиб келган ўқитувчилар ҳафта ўтмасдан қўлларидан бирор иш келмаётганини айтиб, кетиб қолишар экан. Ниҳоят савдогар бир донишманднинг олдига бориб, бор воқеани айтиб, ёрдам сўрабди.

Шунда донишманд савдогарга: «Ўғлинг яхши одам бўлишини истасанг, аввал унга Ватанни севишини ўргат» дебди. Савдогар ўғлига Ватан ҳақида ҳикоялар айтиб, унинг юрагига Ватан меҳрини сингдирмоқчи бўлибди, аммо тантиқ ўғилга бу иш ҳам қор қилмабди. Охири савдогар яна донишмандга келибди, бор воқеани айтиб, ундан маслаҳат сўрабди.

Донишманд: «Ўғлингни бошқа юртга ташлаб келасан, унга маълум муддатга етадиган озиқ-овқат, қийим-кечак ҳам қолдирасан, нима бўлишини кейин кўраве-рамиз», дебди.

Савдогар кўнгли иккига бўлиниб, ўғлини ўзга юртдаги бир танишиниқига ташлаб келибди. Орадан бирор ой ўтар-ўтмас ўғлидан хат олибди. «Мен сизни, уйимизни, Ватанни жуда соғиндим. Сизнинг ҳамма айтганларингизни қиламан, фақат мени тезроқ олиб кетинг» деб ёзилган экан хатда.

Ўшанда савдогар Ватаннинг қадри бегона юртда нақадар билинишини, мана шу туйғуига одамни йўлга солишини англаган экан...

ЮЛДУЗХОН

Суратни сурхонлик
сураткаш Х. Маматкулов
олган.

-Бобом ким бўлган, бувижон? Бобомнинг боболари-чи? Улар ҳам бешикда ётишганми?..

ҚУЁШЛИ СУРХОН БОЛАЛАРИ?

эди. Шунинг учунми, кундуз кунлари шаҳар ва қишлоқ кўчалари бўм-бўш. Аксарият одамлар зарур юмушларини тонг отиши билан уйдан чиқиб, жазирамада айрон, қатиклар билан меҳнат ва дам олиш режасини тузишиб, кечки салқин тушишини кутишар экан. Ота-оналар ҳамиша болаларининг дам олиш кунларида нима ишлар қилишларини белгилаб қўйишар экан. Катта-ю кичик ўз вазифасини биладиган, ўз юмушлари билан машғул юрт ҳақиқатан ҳам жаннатмакон бир

ТАЪТИЛ ҚАНДАЙ ЎТЯПТИ,

диёр, десам муболага деманг. Соғломлаштириш оромгоҳларига айланган мактаб сўриларига узумлар гулган. Болга тўлаётган хурмо, анор, анжирлар қуёшнинг қайноқ нурларини эмиб, меваларини қадрдонларига тутишга ошиқмоқда. Ёз бошланиши билан оқ оромгоҳлар болалар билан гавжумлашади. Вилоят ҳокимининг 1998 йил 24 мартдаги 92-рақамли болалар ва ўсмирларнинг 1998 йил ёзги дам олишини ташкил этиш ҳақидаги қарорини вилоят халқ таълими бошқармаси

кенгаш хайъати мажлисида 1998 йил 15 апрелда муҳокама қилиб 3/11- сонли қарори қабул қилинган экан. Унда 1998 йилда ёзги оромгоҳларда болаларни дам олдириш режаси ва ташкилий қўмита таркиби тасдиқланибди. Натижада кенгаш мажлиси қарори барча туман, шаҳар халқ таълими бўлимларига ўз вақтида етказилибди. Жойларда болаларни ёзги дам олдириш ишлари уюшқоқлик билан бошлаб юборилди. Шаҳар, туманлар бўйича барча турдаги оромгоҳларда болалар ва ўсмирларни 1998 йилда дам олдириш режаси 132 оромгоҳда 25350 нафар болаларни ташкил этади. Биринчи навбатда барча оромгоҳларда, жами 139 та

оромгоҳда 15010 нафар болалар дам олишибди. Шундан шаҳар ташқарисидagi 32 та оромгоҳда 4150 нафар, санатория типидagi 2 та оромгоҳда 650 нафар, 1 та спорт-соғломлаштириш оромгоҳида 200 нафар, 92 та мактаб олди оромгоҳида 9000 нафар, Меҳрибонлик уйида 100 нафар, 4 та мактаб-интернатларда 200 нафар, лицейларда 710 нафар болалар дам олишган.

Ҳозирда дам олдириш оромгоҳларининг 2-навбати давом этмоқда. Мен сизларга кейинги сонда Сурхондарё вилоятидан олган таассуротларимни батафсил ҳикоя қилиб бераман.

А. АБДУГАППОРОВ

Сурхондарё — қуёшга яқин диёр. Шунинг учунми, одамлари қизикқон, ҳароратли, гайратли. Болаларини айтмайсизми? Ота-оналарининг жон ва тан малҳами «Она»... «Ота»... деб гап бошлаб ерга қараб туришади улар. «Ака» ва «опа»... деб ҳам шундай. Негаки, улар учун катталарнинг айтгани айтган, дегани деган. Балки шунинг учундир, бу юртда момолар, боболар меҳнати, санъати, ҳаёлотли, олами — ҳ а м м а - ҳ а м м а с и асрлар давомида ўзига ҳос шажара касб этгандир. Сурхонда биринчи бўлишим. Саратоннинг офтоби гўё элликолтмиш метр баландликда туриб мени кузатаётгандай

Тошкент юридик коллежга кириб борар эканман кўнглимда андак хавотир, озгина синикиш бор эди...

Савлатли бино атрофини узоқ вилоятлардан келган абитуриент ёшлар, ота-оналар ураб олган. Коллеж остоналари шунчалар тирбандки, оёқ қўйишга жой тополмайсиз. Тартиб-интизомни сақлаб турган талабалардан сураб-суриштириб коллеж директорининг хонасини топиб олдим. Бунақа вазиятда бошлиқларни топиш амри маҳол буларди...

Лекин инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилишни урганаётган адолатпарвар масканда доим адолат ҳукмрон буларкан. Коллеж директори Миршоҳид Мирҳамидов ҳузурига кириб борар эканман, юристларга хос салобат ва виқорни самимий

Ҳуқуқ ва биз

бир чехра ёриштириб турганлигини илғадим.

Дунёда энг қадрли туйғу бу самимийлик деб бежиз айтмаймиз. Самимийлик суҳбатларга кўчса янада гузаллашади. Миршоҳид акадаги самимият кўнглимдаги хавотир ва синикишни тарқатиб юборди ва биз ўз-ўзидан суҳбатга киришиб кетдик:

— **Миршоҳид ака, мана ҳозир қабул жараёни кетаётган экан, коллеж остоналари ниҳоятда гавжум...**

— Ҳа, албатта ўзим ҳам ҳайрон қараб турибман. Ҳозир ТошДУ қабул комиссиясидан нечта ҳужжат қабул қилинганлигини сўрасам, энди 2 ярим мингта ҳужжат қабул қилинганлигини айтишди. Бизнинг шу кичиккина коллежнинг ўзида 20 кун давомида 3700 та ҳужжат қабул қилдик. Бу бир томондан яхши, болаларимиз

ни билимга эҳтиёжи ортганидан дарак беради, бироқ гоҳи уйланиб қоламан, бунда биз ота-оналарнинг «хуфиягина» орзуларимизнинг ҳам роли йўқмикан?..

Айрим болаларнинг бу касбга қизиқишлари бўлса-да, қобилиятлари йўқ. Ахир, билимнинг ўзи ҳамма нарсани белгилаб бера олмайди-ку... Билим қобилият билан уйғунлашсагина одамни кучли қилади.

— **Тўғри айтасиз, одамларда бу касбга эҳтиёж бир қадар ошди. Нега энди айнан шу касбга қизиқиш кучайди, умуман, бу касбнинг сеҳри нимада?**

— Болаларда бирор касбга қизиқиш болалигидан бошланади. Масалан, Ҳинд киноларини олиб қаранг, уларда бола улғайиб, албатта ё судья, ё терговчи, ё умуман юридик шахс бўлади ва мақсадига, эзгуликка ва ҳақиқатга етишади. Одам руҳиятида эзгуликка, ижобийликка табиий интилиш бўлади. Болаларимизда ҳам худди шу кинолар таъсири бўлса ажаб эмас. Яна бир сабаб бор, агар билсангиз юридик шахс **ҲУКМ** чиқаради, **ҚАҲРАМОН** идеал бўла олади. Шуларнинг ўзи болаларимизга дастада. Қайси бола ҳукмрон бўлишни, қаҳрамон бўлишни орзу қилмайди...

Бугунги матбуот ҳам, ҳуқуқий газеталарнинг кўпайганлиги ҳам бу касбга бўлган қизиқишларини орттириб бораёпти.

Менимча, бу касбнинг асосий сеҳри унда **ЁВУЗЛИК**

— **Юрист бўлиш учун албатта компьютерни ўрганиш керак, — дейди Тошкент шаҳридаги 70-мактаб ўқувчиси Назокат Исроилова.**

КА, ЁМОНЛИККА қарши курашиш имкони бор.

— **Ҳамма ҳам шу эзгу ниятлар билан ёндошса кошкийди...**

— Албатта, юқорида айтганимдек айрим ота-оналар болаларидаги қобилиятсизликдан кўз юмиб, болаларини шу касбга йўналтираяптилар. Бунинг сабаблари турлича...

Яқинда Россия газеталарининг бирида мамлакат бўйича энг кўп маош олувчи шахслар рўйхатини кўриб қолдим... 1-уринда банкирлар, 2-

уринда турли завод ишчилари, 3-уринда нотариус ходимлари, умуман юридик шахслар. Балки, айрим ота-оналар шунақа моддий имкониятлар ва курсаткичларга ишонаётгандирлар...

— **Миршоҳид ака, гарчи тест олий тизим бўлса-да, ноҳақлик ёмон бир ёпишқоқ иллат-да... Коллеж ҳаётида ҳам учраб турадимиз, порахўрлик дегандай...**

— Менимча тест энг олий тизим, у ҳар хил одамларнинг аралашувига чек қўяди.

Тестда адолат мезони сақланади. Унинг афзаллиги ҳам шунда. Бироқ бу тизимда ҳам камчиликлар йўқ эмас. Масалан, юқорида айтганимдек тест боланинг билиминигина белгилайди, қобилиятини белгилаб бера олмайди. Шунинг учун бола руҳиятини, унинг психологиясини урганиш учун биз ижодий имтиҳонлар жорий қилишимиз керак, психологик тестлар ишлаб чиқишимиз керак.

— **Миршоҳид ака, сиз ҳам бизнинг «Тонг юлдузи»миз таҳририят аъзосисиз. Газетанинг бир неча йиллик қадрдон дўстисиз, жонкуярсиз. Болалигингизда ҳам шу алифбо газетани обдон ўқигансиз. Газетамиз ҳақида фикрингиз қандай?**

— Дарҳақиқат, газета менинг ҳам болаликдан буён дўстим. Одамзот неки яхшилик қилмоқчи бўлса фақат болаларга қилсин деган ажойиб бир фикрни ўқиган эдим. Болаларга берилаётган билимлардан қоникмайман, уларни янада кўпроқ ўқитайлик, бу бозор-учарлар ўткинчилигини англатайлик. Бу борада мен газетадан ёрдам сураган булардим. Газетага болалар онасига ишонгандек ишонади. Шунинг учун ҳам биз уларга газеталар орқали таъсир этайлик. Газетада ажойиб бир эзгуликни сезаман, болалигимга таниш бўлган самимиятни сезаман. Фақат яхшилик учун хизмат қилсак биз доим биргамиз.

— **Болаларга тилакларингиз?**

— Болаларга энг катта тилагим соғ бўлсинлар ва фақат ўқиб ургансинлар. Чунки фақат билимгина одамни улғулайди, баландлаштиради...

— **Суҳбатингиз учун раҳмат.**

— Ташаккур.

ГУЛЖАМОЛ
суҳбатлашди.

«ЛОЧИН»НИНГ ЛОЧИНЛАРИ

Чилонзор туманининг Думбробод маҳалласида жойлашган 232-урта мактабда «Лочин» болалар соғломлаштириш оромгоҳи очилди. Оромгоҳ 100 уринга мулжалланган бўлиб, дам олувчилар 4 та гуруҳга бўлинган. Ёзнинг иссиқ кунларида мазза қилиб дам олиш билан бирга кичкинтойлар турли хил мусобақаларда қатнашиб ўз кучларини, эпчилликларини ва билимларини синашмоқда.

«Бойчечак», «Хумо», «Ниҳол», «Ғунча» гуруҳлари уртасида ҳар куни ўтказилаётган бундай тадбирлар болажонларда катта қизиқиш уйғотмоқда. Шу кунга қадар «Экология бекатлари», «Қувноқ стартлар», «Оромгоҳнинг энг одобли боласи» каби танловлар бўлиб ўтди. Бу мусобақалар тарбиячилар Ш. Қўчқорова, М. Каримбердиева бошчи-

лигида ўтказилди. «Ўзбекистон бизнинг уйимиз» танловининг шартига кўра болажонлар ўз тасаввурларидаги Ватанларини чизишга киришибди. Натижада мактаб атрофидаги майдонча ажойиб расмларга тўлиб кетди. Бу беллашув ғолиби деб «Ниҳол» гуруҳи топилди.

Ўқиш тугаб, ёзги таътил бошланган бўлса-да, кичкинтойлар ўз сеvimли мактаб даргоҳларини тарк этишгани йўқ. Улар бу ерда нафақат ўз устозларидан билим олиш, балки сулим оромгоҳда дам олиш имкониятига ҳам эга бўлишди.

Чарос ФИЁСОВА,
ТошДУ журналистика
факультети халқаро
журналистика бўлимининг 2
гуруҳ талабаси.

«ГУЛШАН»ИМИЗ — ГЎЗАЛ БОҒ

Биз ҳар йили таътил вақтида К. Раҳимов номли жамоа ҳўжалигига қарашли «Гулшан» оромгоҳида дам олар эдик. Бу йилги ҳордиқ янада мароқли ва қизиқarli ўтаяпти.

Оромгоҳимиз 80 уринли бўлиб, учта гуруҳга бўлинган. Унда фақат 6-мактабнинг ўқувчилари дам олади. Бош етакчи опамиз Асия Полвонова бизлар

билан турли тадбирлар ўтказишда бошқошлар. «Қувноқ стартлар», шашка, бадий ўқиш мусобақалари, «Қушиқ бизга ҳамиша ҳамроҳ» каби тадбирларимиз эсда қоларли бўлди. Эрталабки бадантарбия машғулотини устозимиз Улғубек ака Отақулов жуда ажойиб олиб борадилар.

Гуруҳ тарбиячиси Раҳима опа Отажонов

ва эса бўш вақтларимизда газета ва журналлардан ўқиб берадилар. Фикрлашамиз, баҳслашамиз. Айниқса, «Тонг юлдузи»газетасининг ҳар бир сонини таҳлил қилиб борамиз. Унда босилаётган қушиқларни, шеърларни урганамиз. Топишмоқларни топамиз. Мақолаларни ўқиб, фикрларимизни айтаемиз.

Таътил давомида дам олаётган оромгоҳ болаларининг мақолаларини ўқиб, биз ҳам руҳланиб кетдик. Ва, сизларга ўз мактубимизни йўлладик.

Бизга мана шундай яхши шароит яратиб берган катталарга раҳмат, дегимиз келди.

Бир гуруҳ дам олувчилар номидан,
Ш. ОДАМОВ, Д. ОТАЖОНОВ,
Д. РЎЗМЕТОВА, Л. ПОЛВОНОВА,
Э. БОЛТАЕВ,

Хоразм вилояти,
Шовот тумани.

Соғ юрак — тоғ юрак

— Қаҳрамон ўғлим жуда шўх эди. Спортга боргандан бери ўзгариб қолди. Айтган ишимни сўзсиз бажараяпти, уй ишларида ёрдамлашаяпти, — дедилар бир куни қўшнимиз, олти фарзандни тарбиялаётган Фарида опа. — Кўчадаги уришқоклиги ҳам қолди. Тренери энди мактабни битирди, ўзи ҳам бола-да, боланинг тилини жуда яхши билади.

Фарида опанинг гаплари боис сураткашимиз Равиль Альбеков билан бирга пойтахтимиздаги Ҳамза туманида жойлашган уй-жой қурилиш комбинатига қарашли «Домостроитель» (нега ҳали ҳам номи шундай деб аталади?) саройи қошидаги таэквандо — Шарқ якка кураши машғулотида бордик.

Таэквандо билан шуғулланишгаётган болалар 67-198-206-212-214-216-мактаб ўқувчилари бўлиб, ҳафтада уч маротаба икки-уч соатдан машғулотга қатнашарканлар.

Болаларнинг тренери жигар ранг белбоғ соҳиби Ҳило-

Саратоннинг ҳарорати кечга томон бориб шаштидан қайтди. Шунки кутиб тургандай, соя-салқин, дов-дарахтлар бағридан жой олган оромгоҳдаги ҳаёт яна жонланди. Гуруҳларо спортнинг футбол, волейбол, қувноқ стартлар, шахмат-шашка каби турлари бўйича узаро мусобақалар бошланиб кетди. Косонсойнинг узига хос жозибаси кайфиятни кутарар, уларни болаликнинг завқли оламига мафтун этарди.

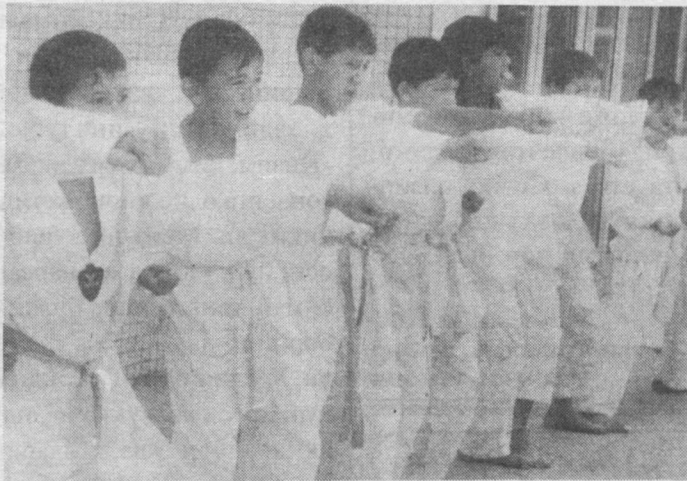
Эрта-ю кеч ўғил-қизларнинг шўх ўйин-кулгуси янграб турувчи бу маскан Наманган туманидаги Кичик Қурама қишлоғи ҳудудида жойлашган болалар оромгоҳидир.

— Ҳар галгидек, бу йил ҳам соғломлаштириш палласига тайёргарлик қизгин бўлди. Чоратроф покиза, саранжом-сарипта, ётоқхона, ўйингоҳлар, қўйинг-чи, шу ердаги барча нарсалар дам олаётганлар ихтиёрига топширилган.

Керакли шарт-шароитларни муҳайё этишга оталиқ ташкилотлар, ҳомий муассасалар уларнинг ёрдам қўлларини

«ТИЛИНГНИ ЭМАС, ЎЗИНГНИ БОТИР ҚИЛ...»

ла Қурбонова Ҳамза туманидаги 198-мактабни тугатибди. Тренери, қора белбоғ соҳиби Санжар ака Мансуровдан ибрат олиб, буш вақтларида болаларни тўплаб, жамоатчилик асосида таэквандо клубини ташкил қилибди. Натижада, ўқувчиларнинг таътил давомида зериктишлари-ю, кўчани чанги-

тиб, бекор юришларига чек қўйилди.

Ҳилола айна кунларда Тошкент Давлат спорт ва жисмоний тарбия институтига киришга тайёргарлик ҳам кўраёпти. Тенгдошларига нисбатан анча босиқ, жиддий, гаплари маъноли Ҳилоланинг дўстлари асосан ўғил болалар. Мен ундан:

— Қизлардан ҳам дўстингиз борми?, — деб сурадим.

— Албатта бор. Камола. У ҳам спортга қизиқади.

— Клубингиз мусобақаларда иштирок этиб турадими?

— Ҳа. Бусиз бўлмайди.

Тажриба ўрганиб туриш керак. Мусобақаларни ўзимиз ҳам ташкиллашмиш. Масалан, куни кеча 212-мактаб қошидаги таэквандо клуби билан дўстлик учрашувини ўтказдик.

Шаҳар бўйича ўтказилган беллашувда эса укаларимдан 206-мактабнинг 3-синф ўқувчиси Сардор Кононов бирин-

чи, унинг акаси 4-синф ўқувчиси Жамшид иккинчи ўрин-

ни олиб қайтишди. Ака-укалар машғулотга қатнашаётганлигига бир йилча бўлиб қолди. Шу қисқа вақт мобайнида улар кўп

ютуқларга эришишди. Валижон, Азиз, Шерзод, Жения, Зоир, Тоир, Нурмамат, Баҳодир, Асқар каби шогирдларимдан ҳам келажакда ҳақиқий спортчилар етишиб чиқса ажабмас.

Қаҳрамон Шерматов — 206-мактабнинг 9-синфиди ўқийди. Ўқишлари аъло, деса-сам бироз нотўғри бўларов. Аммо ҳамиша «5» баҳога ўқишга ҳаракат қилади. Лекин таэквандо курашини ҳамиша аъло даражада бажаради. Шунинг учун ҳам у ҳозирча кўк белбоғ соҳиби. Унинг шиори «Тилингни ботир қилма, ўзингни ботир қил!»

— Агар бирорта бола сизларнинг тилингни билан айтганда мактанмоқчи бўлди, дейлик. Ҳунарингизни ишга соласизми? — деб сурадим, суҳбатимизга қулоқ солиб турган Қаҳрамондан.

— Тўғриси айтмайми? Ҳеч кимга ҳеч қачон мактанмайдиган қилиб таъзирини бераман.

— Демак, «спортчи» экан-

лигингиз билан мактанар экансиз-да.

— Йўқ, нега энди. Ҳеч қачон биринчи бўлиб кўл кўтармайман. Ахир ўғил боламан-ку. Инда-сам, кўрқоқ деб ўйлайди. Ва шу мактанишини менга ва бошқа болаларга такрорлайверади. ..

«Домостроитель» саройида машғулот ўтаётганлар у ерда шароит йўқлигидан нолишди. Шунда:

— Катта бўлганимда атрофимиздаги мактаб ўқувчилари учун спорт мактаби қуриш ниятим бор. У вақтларда на-сиб бўлса қора белбоғ эгаси бўлган бўламан. Барча ука ва сингилларимни спортга жалб қиламан, — деди уларга Қаҳрамон.

Машғулотларни кузатиб, довжорак, баркамол йигитлар улғаяётганига чин дилдан ишондим. Спорт инсонни жисмонан тарбиялабгина қолмай, маънавий камол топтириши ҳам ҳеч кимга сир эмас. Вақт келади, улар орасидан Ўзбекистонимиз шарафини ҳимоя қилувчи девқомат, жасур йигитлар етишиб чиқади. Мен бунга аминман.

Феруза ОДИЛОВА

чўзилар, — дейди ҳордиқ маскани этакчиси, тажрибали педагог Абдуллажон ака Ақромов. — Бу йилги мавсумда уч босқичда туманимиз ҳудудидаги мактабларнинг 900 нафардан зиёд ўқувчиси бу ерда дам

Имомалиева, М. Дарвишева, М. Нуриддинова каби тугарак раҳбарлари болаларга соҳа сирасорларини кунт билан ўргатмоқдалар.

Оромгоҳдаги барча ташкилий-тарбиявий, маърифий тад-

римиз», «Имом Бухорий — буюк муҳаддис», «Аҳмад Ал-Фарғоний — буюк ватандошимиз», каби мавзулар урин олган.

Ўтмиш ҳаёт, бой маданий меросимиздан хабар берувчи манбаа — бу бебаҳо китобларимиздир. Болажонларнинг китобга бўлган қизиқишини устиришда туман марказий кутубхонаси қошидаги болалар бўлими ходимларининг саъй-ҳаракатлари катта. Кутубхонанинг кучма филиали узбек болалар адаби, шоирларининг энг сара асарларини жамлаган. Ўқилган асарлар юзасидан китобхонлар конференцияси ўтказилмоқда.

Бош тарбиячи Отабек Норқўзиев лагердаги 10 та гуруҳ фаолиятини доимо назорат қилиб турибди. Айниқса, Ҳамидулло Асқаров, Зулхумор Йўлдошева, Муқаддас Назаро-

ва каби тарбиячилар машғулотларни шу кун талаблари даражасида, ташкил этмоқдалар.

Оромгоҳ ошхонасида болалар учун ҳар турли мазали овқатларни сифатли қилиб тайёрлашда бош ошпаз Ғанижон Қўлматов бош-қош.

Болаларнинг кундалик саломатлиги шифокор Ғанижон Аҳмедовнинг назоратида. Дам олувчилар учун кунора қизиқарли кинофильмлар намойиш этилмоқда. Дискотека ўйинлари, табиат қўйнига қизиқарли саёхатлар уюштирилмоқда.

Биз бу болалар ва усмирлар дам олиш оромгоҳидан қайтар эканмиз, улар гамхурликлар қуршовида эканлигидан мамнун бўлдик.

Б. ҚЎШМОНОВ,
Наманган вилояти,
Наманган тумани.

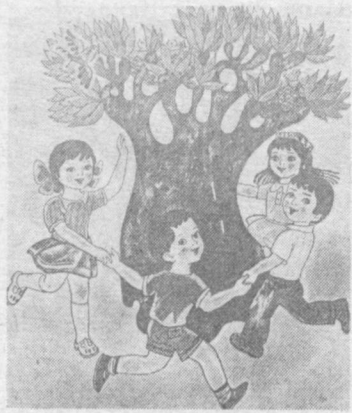
КОСОНСОЙ БЎЙЛАРИДАГИ БОЛАЛАР

оладилар. Тарбиячилик вазифасига ҳам иқтидори бор, болалар билан тиллаша олувчи ўқитувчилардан қабул қилганмиз.

Оромгоҳимизда гулчилик, қўшчилик, ракетасозлик, самолётсозлик, шунингдек, каштачилик каби тугараклар очилган. Бу тугараклар ҳар куни фаолият кўрсатмоқда. Ж.

бирлар уз моҳият эътибори билан «Таълим тўғрисида»ги қонун, ундан қўзланган мақсадлар асосида амалга ошириляпти.

Тарбия ва тадбирлардан «Экология ва инсон», «Огоҳ булинг», «Табиат кечирмайди», «Ўзбекистон — келажак буюк давлат», «1998 йил — Оила йили», «Фахрийларимиз — фах-

Буни менга дугонам Гулнора йиглаб айтганда жуда раҳмим келиб, унинг сўзларини ёзишга қарор қилдим.

Мен ҳозир 18 ёшдаман. Мактабни аъло баҳоларга битириб олий ўқув юртига киришга тайёрланаётман, лекин, менинг дадам йўқ. Мен 3 ёшга тулганимда тузуккина ишлаб юрган дадам

бир нима сабаб бўлиб, ичкиликка берилиб кетганди. Ойим бу йулдан қайтаролмагач, кунора уйда жанжал бўлиб, уйдан ҳайдаб юборган эканлар. Ана шундан кейин 16 ёшимда бир келиб, яширинча биз билан гаплашган

СИЗНИ СОҒИНАМАН, ДАДАЖОН!

пайти ҳам булган. Ойим сезиб қолиб, бизни роса уришган эдилар.

Дугоналаримни дадалари билан куча-қуйда қуриб қолсам кўнглим орзиқиб, кўзларимга ёш келади. Ҳар бир инсоннинг юраги бир бутун, бироқ менинг юрагимни бир парчаси йўқ. Бизнинг ҳам оила уч эмас, тўрт киши булганда мен узимни

ҚУЛОҒИНГА ГАПИМ БОР

бахтли деб ҳис қилган булардим. Дадажоним, мен сизни жуда соғиндим!

Дераза ортида кўзларим гирён бўлиб кутмоқдаман.

Сизни соғиниб — соғиниб кутмоқдаман дадажон!

Азиз ва ҳурматли «Тонг юлдузи»! Сен менинг бу утинчларимни Бухоро шаҳрида яшаётган дадажонимга етказ. Сизни қизингиз кутмоқда деб айт. Мехрингизга зор экан, деб айт!

**ГУЛНОРА,
Тошкент шаҳри, Собир
Раҳимов тумани**

МЕН МЕҲМОН ЭМАСМАН...

Тожикистон халқ артисти Сайрам Исаевани ўзбек халқига таништириб утиришнинг ҳожа-ти йўқ. Маҳоратли ва дилбар бу актрисани ўзбек халқи ниҳоятда яхши кўради, десам муболаға бўлмайди. Сайрам Исаева таниқли ўзбек кинорежиссёрлари Шухрат Аббосов, Мэлис Абзаловларнинг қўлаб фильмларида суратга тушиб, ўзбек аёлларининг образларини маҳорат билан ижро этган. У ўзи ижро этган Нодирабегим, Майсара сингари роллари билан ўзбек халқининг қалбидан чуқур ўрин олган. Яқинда Сайрам Исаева яна бир ажойиб ўзбек аёлининг образини яратди. Мелис Абзалов суратга олган «Ўткан кунлар» фильмида Ўзбекистон ро-лини маҳорат билан ижро этди.

— Мен Тошкентга расмий равишда меҳмон бўлиб эмас, балки ўз уйимга келгандек бе-малол келдим. Чунки ўзбек диёри мен учун бегона эмас. Бу ерда мен олий маълумотли бўлдим, орзуларга тўлиқ ёшлик йилларимни ўтказдим. Тошкентнинг қанча кучаларида изларим қолди. Ме-нинг ижро этган дастлабки ро-лим ҳам айнан «Ўзбекфильм» билан боғлиқ. «Сурайё» номили

фильмда таниқли ўзбек актри-саси Лутфихоним Саримсоқова билан бирга суратга тушган-ман. Актёрлик санъатини ҳам айнан Лутфихоним аядан урганганман. Мелис Абзалов-нинг «Майсаранинг иши» ном-ли фильмида ижро этганим Майсара образи мени ўзбек халқига танитди. Ўзбек аёли билан тожик аёлининг руҳияти ҳам, орзу-ниятлари ҳам, кунда-лик турмушдаги икир-чикир ташвишлари ҳам бир-бирига шунчалар ухшайдики! Балки шу туфайлидир, мен ўзбек аёлининг образини яратишда қийналмайман, ўзбекистонлик

Дўстлик кўприги

кинорежиссёрлар билан бажо-нидил ҳамкорлик қиламан.

Тошкентда ўтказилган «То-жикистон кунлари» икки халқнинг дўстлигини яна бир карра тасдиқлайди. Бу тадбир бизларнинг дўстлигимизни яна-да мустаҳкамлайди ва келажак-даги маданий ҳамда иқтисодий ҳамкорлигимиз учун асос яра-тади. Мен бу учрашувимизни нафақат санъаткорлар ораси-дагина эмас, балки икки халқ ўртасидаги дўстликнинг тимсо-ли деб биламан.

Жуда кўп фильмлар орқали узим яхши танийдиган севим-ли актрисам Сайрам Исаева билан танишганимдан жудаям хурсанд бўлдим. «Тожикистон кунлари» баҳонасида тожик элининг атоқли санъаткорла-ридан Журабек Муродов, За-фар Нозимов, Мастоно Эрга-шева, Журабек Набиев, Дав-латманд Холов ва бошқалар билан танишдим, уларнинг икки халқнинг дўстлиги ҳақидаги илиқ гапларини тингладим. Назаримда эзгулик туйғулари ила йўғрилган бу кунлар дўстлик байрамига ай-ланиб кетди.

**Гулноз ТОЖИБОЕВА,
ёш мухбир.**

ТУЛПОРИМ КЎЗИДАГИ ЁШ...

Мен болалигимдан тойлар-ни яхши кўрардим. Той олиб беринг, деб дадамга кўп харха-ша қилдим. Ва кўп ўтмай менга той олиб бердилар. Мен уни жуда яхши парвариш қила бош-ладим. У ҳам менга тезда урга-ниб қолди.

Орадан икки-уч йил ўтди. Мен ҳам катта бўляпман. Бу орада тойим ҳам чиройли ва учқур от бўлиб қолди. Бир куни қишлоғимизда кўпқари бўлди. Ҳамма болалар мен тенги экан. Мен ҳам отимни чоптириб улоққа ёпишдим. Тез орада улоқни тортиб олдим ва ман-зилга узим олиб бордим. Совринни ҳам олдим. Ҳамма хайрон қолди. Чунки отим жуда тез югурарди.

Яқинда эса қишлоғимизда пойга мусобақаси бўлди. Мен ҳам қатнашдим. Биринчи айла-

нишда ҳаммадан орқада эдим. «Чу, жонивор», деб отимга қамчи бердим. Иккинчи айла-нишда кўплардан ўтиб кетдим. Учтинчи айланишда эса ҳамма-дан ошиб, маррага биринчи бўлиб бордим. Хуллас, бу гал ҳам энг катта совға мен ва отим-га берилди.

Учқур отимнинг овозаси қишлоғимиз бўйлаб тарқалди. Бир куни кечқурун уйғониб кет-дим. Қарасам, отимни икки бе-гона йигит олиб чиқиб кетаяпти. Отим ҳам қаттиқ кишнади. Уйимиздагиларнинг ҳаммаси уйғониб кетди. Акам иккаламиз ҳовлига чиқиб уғрилари ушла-дик. Аммо бегона кишилар отим-

ни олиб кетиш учун кўп уриниш-ди.

Шундай бўлавергач, дадам мени чақирдилар ва дедилар «ўғлим, шу отингни сотайлик. Тинч утиргин, тагин сенга ҳам бирор қор-қол бўлмасин». Шун-дан кейин отимни сотадиган бўлдим. Мен отим билан йиглаб хайрлашдим. Отим ҳам бошқа хонадонга кетаётганини сезган-дек, кўзларида ёш милтиллар-ди.

**Одил МУҲАММАДИЕВ,
Жиззах туманидаги
Шароф Рашидов номили
13-ўрта мактаб ўқувчиси.**

МЕНИНГ ДУГОНАМ

Мен Дилноза билан анчадан бери танишман, у билан бирга ҳисобчилик курсида ўқирдим.

Бир йил олдин юз берган бир воқеа дугонамнинг ҳаётини бир умрга тескарига айлантириб юборди. Ушанда кучада кулишиб, бир-биримизга гап бермасдан машина йулидан ўтаётган эдик.

Ҳаммамиз утибмиз-ку. Дилноза эса йўл ўртасида қолиб кетибди. Биз унга ўтақол дегунимизча... ҳеч ким кутмаган фалокат юз берди. У орқадан келаятган машинадан қочаман, деб олдиндан келаятган машинани сезмай қолибди. Ушанда мен узимни тутаолмай ёрдамга шошилдим. Аммо Дилноза-нинг юзларига қараб бўлмас, икки машина уни белидан қисиб қуйган эди. Қўрққанимдан юрагим ёрилаёзди, кўзларимга ёшлар қуйилиб келаверди. Шу орада етиб келган «тез ёрдам» машинасида уни касалхонага олиб кетдик. У оилада ягона қиз эди. Онаси узини тутаолмай йиғлар, мени кучоқлаб олиб: «Қизим, қизим» дер эди. Дилнозани тезлик билан жарроҳлик хонасига олиб кириб кетишди. Орадан 2 соат ўтгач уни олиб чиқишди. Мен уни қуриб қотиб қолдим. Чунки унинг бир оёғи йўқ, ўзи эса ҳеч нарсани сезмасди. Кечаси билан ухлай олмай тонг отиши билан дугонам олдига чопдим. Кириб борганимда Дилноза кўзини бир нуқтага тикканича утирар-ди. Худди у бу дунёга энди керакмасдай бўлиб туюлди. Мени қуриши билан кўзларидан тирқираб ёшлар оқди. Секин ёнига яқинлашганимда, қўлларимни ушлаб пиқ-пиқ йиғлади. Мен ҳам узимни тутолмасдим. Унга жуда ҳам раҳмим келган эди. Яна узимга савол бераман: «Ахир унинг орзулари нима бўлади?» Ахир у келажакда катта бир соҳа эгаси бўлмоқчи эди-ку! Инглиз тилини яхши биларди. Тилшуносликка ўқишга тайёрланаётган — таржимон бўлмоқчи эди. Наҳот энди.... йўқ, биз бор эканмиз, унинг ҳаётини кўнгли совуб кетишига йўл қўймаймиз.

Дилдора ЖҲРАЕВА

ЁШ ИҚТИСОДИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

Мустақиллик мевалари

ЯҚИНЛАШДИ ОРЗУ ЧЎҚҚИСИ

Аскадаги “ЎЗДЭУ”да ишлаб чиқарилаётган “Нексия”, “Тико”, “Далиас” автомобиллари ҳалимизга қўлай келяпти. Бирор ёққа жўшиб отлансангиз-у, транспортингиз бўлмаса, бўлиб кетасан киши. Шундай пайтда йўналишдаги “Далиас” таксилари деярли ҳар дақиқада ўтганида ҳезрангиз оилади.

Куни кела Шохмардонда бўлиб ўтган машинуи воқеадан сўнг сафарга отланди.

Ҳарона автовокзалида қатор турган “Далиас”ларнинг бири бизни Шохмардонга олиб борди. Бу энгил, қўлай “Далиас” ҳатто тоғ йўлидан ҳали осонгина ўтиб борарди.

Ўзилишнинг маъмурият ҳали сиратли, ҳали қўлай деб ҳатти бошлади ҳайдовчилиги Шохмар ака.

Ўзбекистоннинг ҳали ўзилишда ишлаб чиқарилаётган Ўзбекистоннинг бозорларида арзонлигини, ўз навбатида сўзилишнинг қадри ҳали кўтарилишига олиб келяпти.

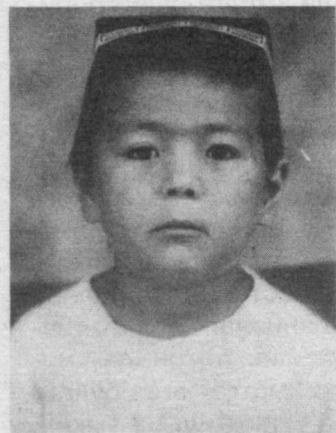
Мана, ақинда маъмакатишда автомобил ишқибозлари урун катта илқоният яратилди. Ўзбекистон автомобилларини маъмакатишда арзонлиги урун арзон нархда сотилишга қарор қилинди. Шу кунларда нўлат отларини аввалги нархдан 20-22% арзон базода сотиляпти. Бу ҳар бир машина урун 100-240 минг сўлидан арзон дегани!

Орзуларинг ўққиси яқинлашгани кўтлуге бўлсин “Ёш иқтисодчи”!

Абдулла ҚОСИМОВ.

Ёз — ўтмоқда соз!

„ТЕЗРОҚ, КАТТА БЎЛСАМ, АЯМНИ ҚЎЛИДАН ИШЛАРИНИ ОЛСАМ...“

Полизда қовуларни саралаётган Акмалжон пешонасидаги терини рўмолчасига артди-да, дам олгани ўтирди.

Акмалжон, хорм, чарчамаятсанми?
Раҳмат, чарчаганим йўқ,

аммо кўёшнинг иссиғи одамни беҳол қилади, - деб қўлидаги обинавот қовунни сўйиб менга узатди.

Ўх, роса ширин экан-ку! Бу қовуларни ким экди?

Аям иккаламиз. Катта ўғил бўлганим учун аямга уй ишларидаям, дала ишларидаям ёрдамлашаман. Таътилни ҳам асосан, меҳнат қилиш билан ўтказаяпман.

Мактабни сониндинми?

Ҳа, жудаям. Мактабга бориб қалгандан сўнг, айниқса, бир оз бўлса ҳам катта бўлганга ўхшайман. Чунки Лола опам ҳар кунни бирор янгилик ўргатади-да.

Яқинда дўстинг Фазлиддин билан суҳбатлашдим. Сен дўстингнинг қайси фазилатларини ёқтирасан?

Фазлиддин синфимиздаги болаларнинг кичиги бўлса-да,

кувноқ, ёқимтой бола.

Акмалжон, синфком бўлиш қийин эмасми?

Унчалик эмас. Аммо ҳар кунни дарсга ўз вақтида боришга, вазифаларни тўғри бажаришга ҳаракат қиламан.

Катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?

Учувчи. Аммо аям кўрқайди. Хавотирланаман, бошқа касб танлай қол, - дейди. Учувчилик ҳам ёмон касб эмас-ку?

Акмалжон, яхши одам қандай бўлиши керак?

Инглиз тили билан математикани.

Сен кимларни ҳурмат қиласан?

Авалло аямни, Замира опамни, Фазлиддинни. Умуман айтганда кўпчиликни, яхши одамларни ҳурмат қиламан.

Акмалжон, яхши одам қандай бўлиши керак?

Яхши одам онасини ҳурмат

қилиши, ёрдам бериши, яхши ўқиши, тоза кийиниши керак.

Бошқаларга ҳам ёрдам бериши керакми?

Албатта. Яхшиликни билган одамга яхшилик қилиш керак.

Сен нималарни орзу қиласан?

Орзуларим кўп. Тезроқ катта бўлсам эди, аямнинг қўлидаги ҳамма ишларни ўзим қилар эдим. Аямни эса машинада Ҳажга олиб бораман.

Бой бўлишни хоҳлайсанми?

Ҳаммаям хоҳлайди-да.

Бўш вақтингда нима билан шуғулланасан?

Китоб, газета ўқийман. Кўпроқ эрта китоблар ўқийман.

Тендошларингга тилақларинг?

Кўчада вақтини бекор ўтказмай, бирорта меҳнат билан банд бўлсинлар, китоб ўқисинлар.

Суҳбатдош: МУНАВВАРА.

УШБУ СОНДА:

Синф ўқувчиларини 2-3 нафарли гуруҳларга бўлиб чиқинг. Сўнг доскага бажарилиши зарур бўлган уй ишлари рўйхатини ва ҳар бир юмушни бажаришга кетадиган вақтни ёзиб қўйинг.

ОИЛАДА

7-БЕТ

Бу ҳақда ўйлаганмисиз? Албатта, қизиқарли телевизион кўрсатувлар намойиш этилаётганида унинг олдида кета олмаимиз.

ТЕЛЕВИЗОРНИ ҚАНЧА ВАҚТ КЎРАСИЗ?

8-БЕТ

Коинотда шундай юлдузлар борки ва улар биздан шу қадар олисдаки, уларга-ча бўлган масофани аниқлашнинг ҳам имкони йўқ.

ЮЛДУЗЛАР

9-БЕТ

РЕКЛАМА

10-БЕТ

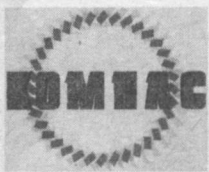
Улар қаршисида айбланувчи - кекса, хунук киши: юмалоқ юзлари, япаски бурни уни кулгили кўрсатарди. Унинг оёғида сандали ҳам йўқ, кўпол юнгли чакмониди тугма ҳам, камар ҳам кўринмасди.

СУҚРОТНИНГ СУДИ

11-БЕТ

ЎЙН Майдончаси

12-БЕТ

МОЛИЯ - НИМА?

ҚИСКАЧА МАЪЛУМОТ

Молия категория сифатида халқ хўжалигида пул ресурсларини ҳосил этиш, уларни тақсимлаш, ишлатиш борасидаги иқтисодий муносабатларни билдиради.

Ҳар қандай иқтисодий фаолият маблағ, пул талаб қилади. Ишлаб чиқариш қаерда бўлмасин, барибир молияни юзага келтиради. Маҳсулотлар ва хизматлар фақат тақсимлангандан сўнг истеъмол этилиши мумкин. Маҳсулотларни ишлатиш учун тақсимланганда пул шаклидаги молиявий фондлар ҳосил бўлади. Молиявий ресурсларни ташкил этишда ва ишлатишда иштирок этувчилар молиявий муносабатларнинг субъекти ҳисобланади. Молия иштирокчилари бўлмиш корхона, ташкилот, фуқаро ёки давлат маҳсулот тақсимланганда олган хиссаларига тенг миқдорда пул фондларини уюштилади. Молиявий муносабатлар фаолият кўрсатишга қараб ҳар хил бўлади. Улар энг аввал ишлаб чиқаришнинг ўзида, яъни корхонада, сўнгра ишлаб чиқариш билан бошқа турли-туман соҳалар ўртасида, ниҳоят оилада пайдо бўлади. Молия муносабатларнинг объекти пул ресурслари ҳисобланади.

Молия муносабатларига хос бўлган хусусиятлар молиянинг функцияси-вазифасида ифодаланади.

Молиянинг функцияси - бу, молия моҳиятининг хўжалик фаолиятидаги аниқ кўриниши, унинг ифодасидир. Молия маҳсулот қийматини тақсимлаш орқали пул фондларини ҳосил этиш ва уларни ишлатишни билдирар экан, шунга кўра у тақсимлаш, рағбатлантириш, социал ҳимоя-иқтисодий информация функцияларини адо этади.

МОЛИЯНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

Тақсимлаш
Социал ҳимоя
Рағбатлантириш
Иқтисодий ахборот

Тақсимлаш функцияси - молия воситасида жамиятда яратилган ялпи миллий маҳсулот ва унинг асосий қисми бўлмиш миллий даромад хўжалик субъектлари ўртасида тақсимланиб, пул фондларига айлантирилади. Ишлаб чиқаришнинг ўзида юз берадиган тақсимлаш бирламчи тақсимлаш деб аталади. Масалан, фойда, иш ҳақи фонди, амортизация пули ва ҳ.к. Бирламчидан сўнг иккиламчи тақсимлаш ёки қайта тақсимлаш юз беради. Бир марта тақсимланган маҳсулот қиймати молия воситаларида, масалан, солиқлар ва ҳар хил тўловлар ёрдамида қайта тақсимланади. Бунда

молиянинг ўзаги бўлмиш бюджет асосий ролни ўйнайди.

Рағбатлантириш функцияси

- молия воситалари орқали хўжалик субъектларини иқтисодий фаолликка ундашдан иборат. Бу молия тизимида ишлатиладиган солиқлар, тўловлар, субсидиялардир. Масалан, солиқдан имтиёз берилиши корхона ва ташкилотларда ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун кетадиган инвестицияларни кўпайтиради, ишчиларга кўпроқ мукофот беришни таъминлаб, уларни яхши ишлашга ундайди. Ёки бож пулини камайтириш орқали экспорт рағбатлантирилади, импорт қисқартирилади.

Социал ҳимоя функцияси

- жамият аъзоларининг маълум қатламларини минимал тирикчилик юритиш учун молиявий жиҳатдан таъминлаб туришдир. Жамиятдаги ўзини-ўзи таъминлай олмайдиган (масалан, ногиронлар, кўп болали оилалар, ишсизлар кабилар)нинг тирикчилиги махсус ташкил этилган пул маблағлари ҳисобидан таъминланади (ишсизлик нафақалари, болалар учун нафақалар, ногиронлик пенсиялари).

Иқтисодий ахборот бериш функцияси

- хўжалик субъектлари ва умуман, жамиятдаги иқтисодий фаолиятнинг молиявий яқунлари хусусида маълумот ва хабарлар бериб туришдан иборатдир. Молиявий кўрсаткичлар ва ахборотларга қараб, тадбиркорлар ўз ишининг бориши, шерикларининг фаолияти ҳақида огоҳ бўладилар. Тадбиркорлик учун молиявий ахборот керак бўлади ва уни аудиторлик хизмати таъминлаб туради.

Аудиторлик хизмати - корхоналар, фирмалар, компаниялар фаолиятини таҳлил этиб, уларнинг молиявий аҳволи тўғрисида ҳолисона ахборот етказиб туриш ва ҳулосалар чиқаришдир.

Молия функцияларнинг юзага чиқиши иқтисодий ўсиш шартидир. Молия орқали ҳосил бўлган пул фондлари самарали ишлатилиши керак - бу деган сўз моддий ва меҳнат ресурсларини керакли йўналишда сарфламоқ демакдир. Мазкур фондлар орқали молия иқтисодиёт тараққиётига таъсир қилади.

Молия ўз функцияларини аниқ молиявий воситалар орқали бажаради, ҳаражатлар, амортизация, фойда, акция курси, дивиденд, солиқлар, тўловлар, бож ҳақи, суғурта, субсидия кабилар шулар жумласига киради. Улар айна вақтда молия ресурсларини ташкил этади.

Молия ресурслари иқтисодиётни кутилмаган ҳодисалардан, масалан, табиий офатлар, фало-

катлардан ёки дунё бозорининг нархи пасайиб кетишидан ҳимоя қилади.

Жаҳоннинг ривожланган мамлакатларида иқтисодий ривожланишнинг дастлабки қадами молиявий бозорни шакллантириш билан бошланганлигини ҳамда молиявий манбалар заминида мулкни хусусийлаштириш, актив ишлаб чиқарувчи табақаларини вужудга келишида давлат томонидан ҳуқуқий, иқтисодий имкониятлар яратиб берилгани маълум.

Ўзбекистонда мустақил молиявий сиёсат олиб бориш объектив заруриятга айланганлиги, республика бозор иқтисодиётига ўтишдаги дастлабки босқичда аён бўлган эди. Республикамиз Президенти таъкидлаганидек, "Мустақил молиявий сиёсатни республиканинг бюджет тизимини мустаҳкамлаш, бюджет даромадларининг тўлдирилишини таъминлайдиган ва амалий фаолликни рағбатлантирадиган изчил солиқ сиёсати ўтказиш, шунингдек, корхоналар ва ташкилотларнинг молиявий аҳволини соғломлаштириш, уларнинг тадбиркорлик ва сармоядорлик фаолиятини ривожлантириш йўли билан шакллантириш мўлжалланмоқда. (И.А.Каримов, "Ўзбекистонда бозор муносабатларига ўтишнинг ўзига хос йўли"). Турли мулкчилик шакллари амалда бўлган шароитда вужудга келган миллий иқтисодиёт тизимида пулнинг роли ошиб бормоқда, чунки вужудга келган бозор муносабатлари заминидан ишлаб чиқариш, истеъмол, хизматлар, сотиб олиш ва сотиш, жумладан, пул ҳам турли кўринишларда сотиб олиш ва сотиш объектига айланади. Бозор хўжалигида пул катта иқтисодий тизимда ишлаб чиқаришни ривожлантиришни таъминлайдиган асосий фактор сифатида ҳаракат этиб, турли хизматлар билан боғлиқ бўладиган тўловларни тўлашда, кредитлар билан боғлиқ жараёнларда чиқарилган қимматли қоғозлар шаклида ҳам муомалада актив қатнашади.

Юқоридаги вужудга келган имкониятлар туфайли молия бозорининг шаклланиши ва унинг структураси ривожланиб бориши билан молия бозори ривожланиб боради. Ҳозирги шароитда молия бозори жамиятнинг мустақил иқтисодий категорияси ҳисобланади. Чунки бозор муносабатлари элементларини ўзида мужасамлаштириб, вақтинчалик бўш турган давлат, банк, суғурта ташкилотлари ва корхоналарининг пул маблағларини, қимматли қоғозларни аҳолига сотиш жараёнларини амалга оширади.

Молия бозори қимматбаҳо қоғозлар, ссуда фонди, пул фондлари, кредит ва ҳоказоларни ўз ичига олади.

Молия бозорининг асосий элементларини алоҳида таҳлил этишимиз мумкин.

Молия бозорининг муҳим элементларидан бири қимматбаҳо қоғозлар ҳисобланади.

Хўш, аслида қимматбаҳо қоғозлар нима? Биз қимматбаҳо қоғозлар ҳақида тушунчага эгамиз-ми? Бу саволларга кўпчилик ижобий жавоб бериш мумкин. Лекин, аччиқ ҳақиқат бўлса ҳам шуни айтиб ўтиш жоизки, республикамиз аҳолисининг кўп қисми ҳали қимматбаҳо қоғозларнинг туб моҳиятини англаб етганлари йўқ. Бу соҳада амалга оширилиши керак бўлган тадбирлар жуда кўп. Бугунги кунда оммавий ахборот воситаларида "Биржа, қимматбаҳо қоғоз" тушунчалари билан боғлиқ мақолаларни кўплаб учратишингиз мумкин. Бу қимматбаҳо қоғозларнинг бизнинг ҳаётимизга чуқур кириб бораётганлигини яна бир тасдиқлайди. Чунки "Буюк давлат" бўлишига даъвогарлик қилаётган республикамизда қимматбаҳо қоғозлар бозорини шакллантирмасдан туриб, жаҳон системасига интеграция хусусида сўз юритмасак ҳам бўлаверади. Албатта, Ўзбекистонда қимматбаҳо қоғозлар бозори энди шаклланмоқда. Қимматбаҳо қоғозлар ҳам пул ўрнида хужжат ҳисобланиб, қимматбаҳо қоғозларни чиқарувчи ҳамда уларни сотиб олувчи ҳам манфаат кўради. Маълумки, қимматбаҳо қоғозлар пул бозорида айланиши қисқа муддатли бўлиб, асосан бир йилгача муддатда хизмат кўрсатиш, иқтисодий субъектлар тижорат ва банк вексели, чек, қисқа муддатли сертификатлар ва бошқалар амал қилади. Қимматбаҳо қоғозлар чиқарилишидан мақсад халқ хўжалигида турли хил оборотни ҳамда бошқа турдаги тўловларни бир меъёрда амалга ошиб боришини таъминлайди. Қимматбаҳо қоғозлар одатда давлат ва кооператив секторлар томонидан муомалага чиқарилади. Кооператив сектор томонидан чиқарилган қимматбаҳо қоғозларга саноат акциялари, савдо, транспорт ва бошқа корпорациялар, банклар, инвестиция фондлари ҳамда компаниялар облигациялари ва хўжалик томонидан чиқарилган қийматга эга бўлган қоғозларни киритиш мумкин. Қимматбаҳо қоғозлар бозорини ривожлантириш иқтисодий юксалиш, моддий фаровонликка эришиш йўлларида бири ҳисобланади.

СЕҲРГАР ҚИРОЛ БИЛАН НЕГА БАҲСЛАШДИ?

Болалар, бугун биз сеҳргарнинг қирол ва қироличага иқтисод бўйича берган сабоғини эътиборингизга ҳавол қиламиз.

- Бугунги дарсимизда уй ҳўжалиги иқтисоди ҳақида гаплашамиз. Сиз - Жаноби Олийлари, ҳўжалик бошлиғи қандай бўлишини яхши ўрганишингиз керак, - деди сеҳргар. - Шу масалани ҳозир ҳаммамиз биргаликда ўрганамиз.

- Шу етмай турган эди, - аччиланди қирол. - Мен - Қиролман! Бундай кераксиз нарсаларга вақтимни ажратмайман, қироллик бурчимни бажаришим керак. Уй ҳўжалиги билан эса хотиним қиролича шуғулланади.

- Худди шу фикр эркакларни қамраб олган, - деди сеҳргар. - Шунинг учун ҳам иқтисодимиз орқада қоляпти. Уй ҳўжалиги иқтисоди - иқтисодиётимизнинг бош мезони. Ҳўжалик бошлиғини ўрганмай туриб, яхши ҳукмдор бўлиш мумкин эмас. Биласизми, қачондир Қадимги Грецияда "иқтисод" сўзи "уй ҳўжалиги иқтисоди санъати" маъносини билдирган. Шунинг учун аввал уй ҳўжалиги иқтисодини ўрганиб сўнг юртни бошқаришни ўрганиш керак.

Эй, сеҳргар, кулгимни қистатма, - қаршилиқ кўрсатишда давом эттир-

ди. Қирол - ҳамманинг оиласи ҳар хил бўлса, қандай қилиб уй ҳўжалик иқтисодини ўргатасан?

- Ҳаммаси сиз ўйлагандан анча мустаҳкам, - тинчлантирди сеҳргар. Оилалар, албатта ҳамманики ҳар хил: сони жиҳатидан, яшаш жойи, ёши, даромади, аммо ҳаммага муҳим бўлган муаммолар, саволлар бир хил. Бўлмаса дарсимизни бошлаймиз:

Айтингчи, болалар яшаш учун нималарга эга бўлишимиз керак?

Одам ўзининг талабларини қондириш учун кўпгина ҳар хил товар ва хизматлардан фойдаланиш керак. Иқтисодий тил билан айтганда - истеъмол қилиш. Демак, ҳамма одамлар яшаш учун истеъмол қилишни зарурдир. Лекин, биз юқорида гаплашгандек, бизнинг талабимиз ҳеч тугамайди, имкониятимиз эса чегараланган. Бу ҳамма ҳўжаликка тегишли, ҳатто қиролликка ҳам. Уларда битта муаммо қандай қилиб, ўзининг талабини тўла қондириш мумкин? Бунинг учун эса вақтдан, имкониятдан тўғри, унумли фойдаланишни ўрганиш муҳим.

- Энди, менинг дарсимни ким қандай тушунганини текширамиз, - деди сеҳргар. - Жаноби Олийлари, менинг топшириқларимни ечишга ҳаракат қилиб кўр-чи?

СЕҲРГАРНИНГ ТОПШИРИҚЛАРИ

1-топширик.

5 хил товар номи ва 5 та хизмат турига мисол ёзинг.

2-топширик.

Ота, она ва 12 ёшли қизидан иборат бўлган оила кинога боришдан аввал қуйидаги уй ишларини бажариш керак: магазинга бориш - 1 соат

тушлик тайёрлаш - 1 соат 30 минут

кийимларни дазмоллаш - 1 соат

поайбзал устахонасига бориш - 1 соат;

Бу ишларни тезроқ бажариш учун қандай тақсимлаш керак?

Жавоби: ота - магазинга ва устахонага боради - 1 соат

қизи - кийимларни дазмоллайди - 1 соат

онаси - тушлик тайёрлайди - 1 соат 30 минут

Ҳаммасига 1 соат 30 минут вақт керак бўлади.

3-топширик

Қуйидаги ҳарф билан бошладиган иқтисодий сўзлар топиб ёзинг.

И М П О Р Т

ОИЛАДА

(ўқитувчи раҳбарлигидаги ўйин)

Биринчи босқич - назарий.

Синф ўқувчиларини 2-3 нафарли гуруҳларга бўлиб чиқинг. Сўнг доскага бажарилиши зарур бўлган уй ишлари рўйхатини ва ҳар бир юмушни бажаришга кетадиган вақтни ёзиб қўйинг.

Масалан, истирохат боғидаги аттракционда болаларни ўйнатиб келишга боришдан олдин уйда қуйидаги юмушларни бажариб кетиш шарт:

а) ваннада суви оқиб ётган кранни таъмирлаш - 30 минут.

б) уйни тозалаб, супуриб-сидириш - 1 соат; буюмларни жой-жойига қўйиб, уйни супуриш - 30 минут, пол ювиш - 30 минут;

в) дўконга чиқиб озиқ-ов-

қат маҳсулотлари олиб келиш - 1 соат;

г) йиртилган шимларни тикиш - 30 минут;

д) кечки овқатни тайёрлаб қўйиш - 1 соату 30 минут;

Уй юмушининг турлари ва уларни бажаришга кетадиган вақтни ўқитувчи ёки гуруҳ раҳбари ўзи эркин равишда танлаши, белгилаши мумкин. Бу ишларни оила аъзолари орасида шундай тақсимлаш зарурки, дам олишга имкон қадар кўпроқ вақт қолсин;

Иккинчи босқич - амалий.

Ҳар бир гуруҳга ("оилага") бажариш учун турли топшириқларни беринг: а) тугма қадаш; б) тикиш ёки ямаш; в) картошка артиш;

Қайси гуруҳ ("оила") бу 2 тур вазифани олдин бажарса, ўша "оила" ғолиб бўлади.

МАШИНАНГИЗНИНГ МОЙИ...

Мисол. Автомобилнинг совутиш системасига сув ва антифризнинг 10 литрлик омехтаси қўйилди. Омехтанинг 25%и антифриздан иборат. Бу омехтанинг қанчаси тўкиб ташланиб, тоза антифриз қўйилса янги омехтада 40% антифриз бўлади?

Ечиш:

1) х орқали тўкиб ташланган ёки янги қўйилган тоза антифризнинг литрдаги ифодасини белгилайлик;

2) янги омехтадаги антифризнинг миқдорини икки хил усулда ҳисоблаш мумкин. Дастлабки омехтадан х литри тўкиб ташлангандан сўнг совутиш системасида $(10 - x) \cdot 25$

100

литр антифриз қолади. Демак, х литр тоза антифриз қўшилгач, янги омехтадаги антифризнинг миқдори $(10 - x) \cdot 25$

$\frac{(10 - x) \cdot 25}{100} + x$

100

литр бўлади. Лекин, масала шартига кўра, антифриз 10 литрлик омехтада 40%ни ташкил этиши, яъни 4 литр бўлиши керак. Шундай қилиб,

$(10 - x) \cdot \frac{25}{100} + x = 4$

4

3) Бу тенгламани ечамиз:

$10 - x + 4x = 16$

$3x = 6$

$x = 2$

Шундай қилиб, 2 литр омехта тоза антифриз билан алмаштирилиши керак;

4) Текшириб кўрамиз. Берилган омехтанинг 2 литри тўкилгандан сўнг қолган 8 литр омехтада $8 \cdot 0,25 = 2$ литр антифриз бўлади. Яна 2 литр тоза антифриз қўшилча, янги 10 литрлик омехтанинг $2 + 2 = 4$ литри антифриздир. Демак, у талаб қилинган 40%ни ташкил қилади.

Автомобилнинг совутиш системасига сув ва антифризнинг 8 кварталик омехтаси қўйилган. Омехтанинг 20%и антифриздан иборат. Бу омехтанинг қанчаси тўкиб ташланиб, тоза антифриз қўйилса 8 кварталик омехтада 50% антифриз бўлади?

1

(1 кварт = $\frac{1}{4}$ галлон; 1 галлон = 3,785332 литр).

4

Катта бочкага сув ва антифризнинг 10 литрлик омехтаси қўйилган. Омехтанинг 25%и антифриздан иборат. Бочкага яна қанча тоза антифриз қўйилса, ҳосил бўлган янги омехтада 40% антифриз бўлади? (бу масала мисолдан фарқли).

Мотор ёнилғиси 19 қисм бензин ва 1 қисм мойдан иборат. Агар Сизда 1 пинт (ўлчов бирлиги) 4 қисми бензин ва 1 қисми мой бўлган омехта бўлса, мотор ёнилғиси тайёрлаш учун унга яна қанча бензин қўшиш лозим?

ЗУБТУРУМ - КОНУ ФОЙДА

Зубтурумнинг бир неча хиллари бўлади. Жумладан, катта зубтурум ҳамма ерда ўсади (чўллар ва шимолий районлар бундан мустасно), йўл ёқаларида, бўш ётган ерларда, дарёлар бўйида учрайди.

Беозор ўсимликнинг барглари витаминларнинг ҳақиқий хазинаси ҳисобланади, унда айниқса каротин (А провитамины), витамин С кўп. Булардан ташқари, зубтурумда лимон кислота, фитонцидлар, ферментлар, аччиқ ва ошловчи моддалар бор. Куритилган баргидан тайёрланган дамлама кўйишда балғам кўчирувчи восита сифатида, шунингдек бронхитда қўлланади. Янги узиб олинган барги эса яраларни битиради.

Зубтурумни ғамлаб қўйиш учун унинг барглари йиғилади. Барглари яхшилаб чайилади-да, офтобга салгина тугилади, сўнгра хонага ёки салқин жойга юпка қилиб ёйиб, қуритилади. Яхши қуриганидан кейин майдалаб, банкаларга солинади ва қопқоқ билан маҳкам беркитилади. Ана шундай усулда тайёрлаб қўйилган зубтурумдан йил бўйи фойдаланса бўлади.

Зубтурум баргидан дамлама тайёрлаш учун бирор идишга қайнаб турган сувдан бир стакан қуйилади ва устига қуритиб майдаланган баргдан бир ош қошиқ солиб, идишнинг қопқоғи ёпилади. Шундан кейин икки соат қўйиб қўйилади. Дамлама тайёр бўлгач, доқада сузиб олинади. Дамлама кунига тўрт маҳал - овқатланишдан 30 минут олдин ичилади. Зубтурум барглари консервалаб қўйиш тавсия этилмайди, чунки бунда унинг фойдали хусусиятлари йўқолиб кетади, бунинг устига консервалашда қўшилган туз, сирка, зираворлар меъда ва ичакнинг шиллиқ қаватини таъсирлайди.

М.ОРИФЖОНОВА.

ҚУШЛАРГА ПАТ НА ҲОЖАТ?

Эволюция илми буни шундай таърифлайди: жуда кўп йиллар олдин қушлар рептилиялар оиласига мансуб бўлган. Аммо ўз ривожланиш жараёнида улар бу йўлдан четга чиққанлар, тангачалар патга айланган. Гап шундаки, пат - модданинг бор-йўғи ўзга бир шакли бўлиб, у бошқа ҳайвонларда туёқ, шох ва дум тарзида намоён бўлади.

Пат учи томон торайиб борадиган ўзакдан иборат. Юқори, ингичкароқ қисми найза дейлади, қуйи қисми эса пой ёки даста дейлади. Пой ичи кавак бўлиб, у орқали патнинг ўсиш даврида озиқ моддалар келиб туради.

Қуш патларининг ранги пигментларни ҳосил қиладиган моддаларга боғлиқ. Айрим ранглар патлар юзасининг нурни синдиришидан ҳосил бўлади. Қушларнинг туси ҳам улар ейдиган овқатга боғлиқ. Масалан, тухумдан чиққан пайти айрим канарейкалар овқатига озроқ қизил қалампир қўшиб берилса, сариқ ўрнига оч пушти патлар билан ўралади.

Қушлар ҳар йили ўз патларини янгилайди. Туллаш деб аталадиган даврда кўпгина қушлар бир мартанинг ўзидаёқ анчагина пат-

ларини тўкиб юборади. Улар яна тезда ўсиб чиқади.

Патларнинг икки тури мавжуд. Тананинг ташқи кўринишини шакллантирган патлар "ташқи шакли патлари", қуйи қисмидаги момиклари "пар" дейилади. Қушча тухумдан очиб чиққанда унинг танаси пар билан қопланган бўлади. Тез орада у доимий патларга ўрин бўшатиб беради, у ҳам пар ўсиб чиққан хужайра тешикларида ўсиб чиқади.

Патларнинг тузилиши ва ўлчами қушларнинг турмуш тарзи билан узвий боғлиқ. Бойўғлининг патлари, масалан, юмшоқ ва момикдир, бу унинг сас чиқармасдан, аммо секин учишига имкон яратган. Бошқа томонлама, қарчиғайнинг патлари катта ва танасига ёпишиб туради, натижада ҳаво кам қаршилиқ кўрсатади ва у катта тезлик билан парвоз қилади. Сувда сузувчиларнинг патлари ёғсимон суюқлик туфайли юмшаб туради, шу боис уларга сув юқмайди.

ТЕЛЕВИЗОРНИ ҚАНЧА ВАҚТ КЎРАСИЗ?

Бу ҳақда ўйлаганмисиз? Албатта, қизиқарли телевизион кўрсатувлар намоиш этилаётганида унинг олдидан кета олмаймиз. Бу кўрсатувларни томоша қилмасдан олдин ва томоша қилгандан кейин кўрув органлари текшириб кўрилганда, кўзнинг бошқарув ишига нисбатан тезроқ чарчаб қолгани аниқланди. Бунда кўзнинг аккомодацион аппарати чарчайди. Бу аппарат идрок қилинаётган тасвирнинг аниқлигини таъминлайди, болаларда у, айниқса, тез чарчайди.

Кўз чарчаб қолмаслиги учун телевизор экранидан камида уч метр нарида ўтириш лозим.

Бола қанчалик ёш бўлса, телевизор қаршисида шунчалик кам ўтириши лозим.

Жумладан:

4 ёшли болалар - 15 минут

6 ёшли болалар - 30 минут

14 ёшгача - 60 минут

18 ёшгача - 120 минут.

Кўрсатувларни рангли телевизорда томоша қилганда оқ-қора рангда кўрсатадиган телевизорга нисбатан кўзга унчалик зўр келмайди. Шундай бўлса ҳам врачларимиз телевизор кўрсатувларини бетўхтов узоқ кўрмасликни тавсия этадилар.

ЁЗ ҲАҚИДА МАҚОМЛАР

* Ёзда емасанг қиш ғамин,
Ҳолингга вой, бўл амин.
* Ёз ёмғири лой бўлмас,
Ўғри асло бой бўлмас.
* Ёз меваси - қиш ҳазинаси
* Ёз қоқиси - қиш дориси
* Ёзнинг гилами кенг.
* Ёз ёзиғи - қиш озиғи.
* Ёзни қўйиб қиш дема,
Қишга яраша ишинг бор.

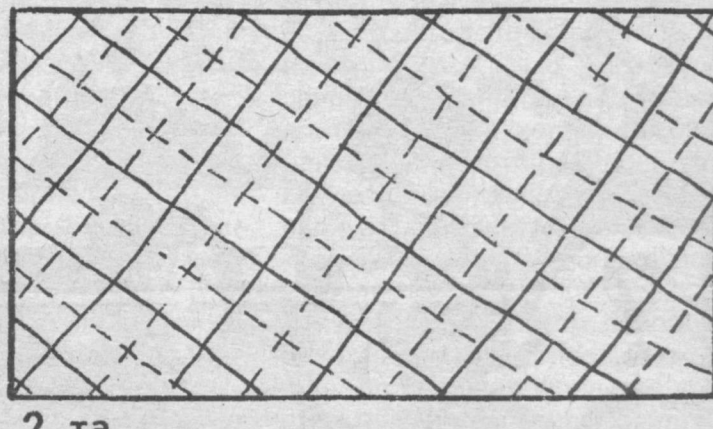
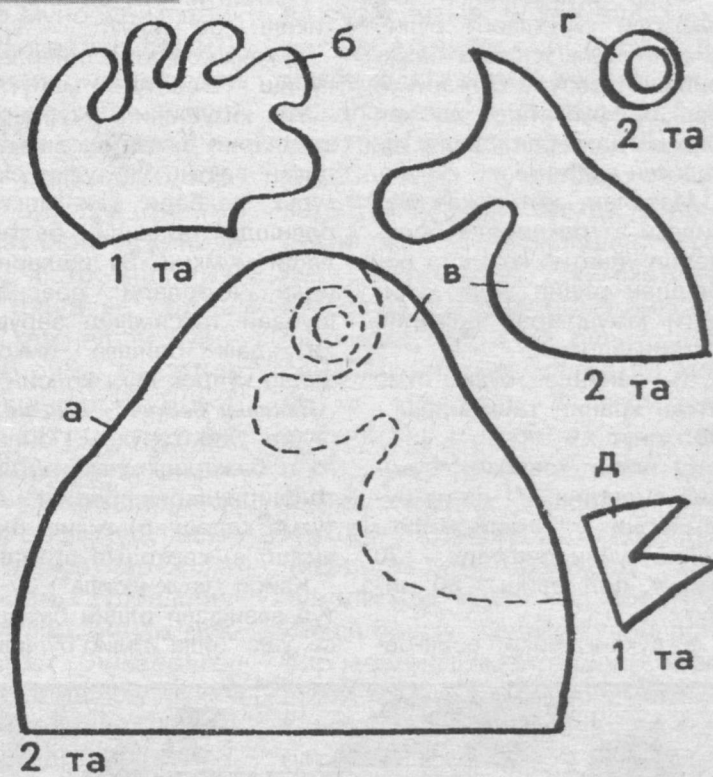
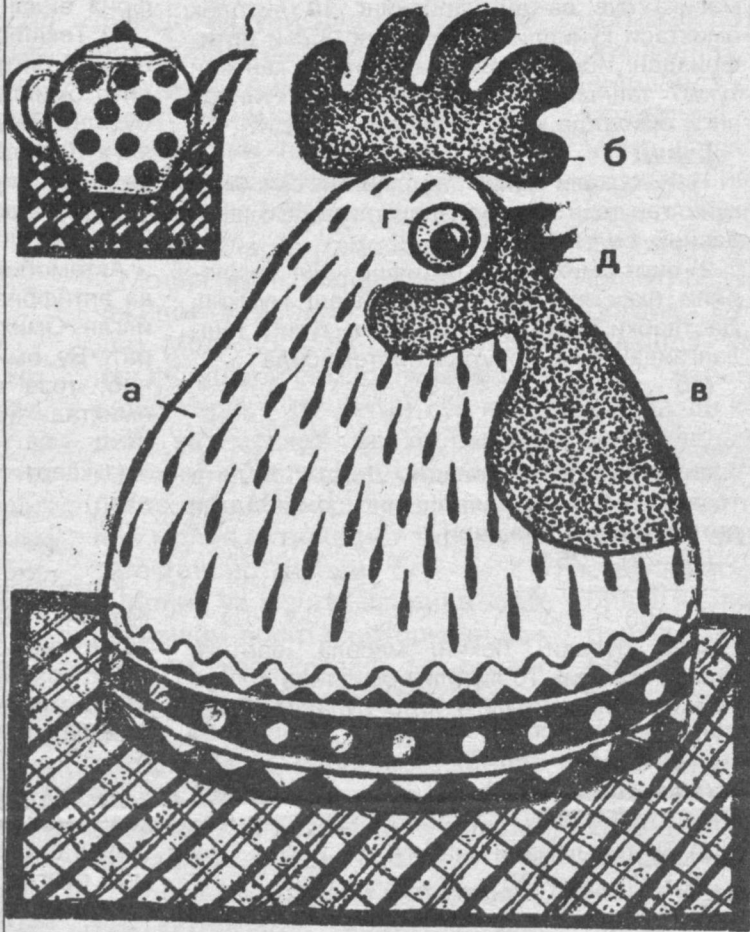
* Ёз ёпинчиғингни қўйма,
Қишда ўзинг биласан.
* Ёзда йиғсанг,
Қишда ейсан.
* Ёзда чанқаманг
Чой қадрини билмас.
* Ёзда юз яма,
Қишда ғам ема.
* Ёзги меҳнат - қишда роҳат.
Тупловчи: Эркин СИДДИҚОВ.

Моҳир қўллар

ЧОЙНАК ЁПҚИЧ ТИКИБ ОЛИНГ

Чойнак ёпқични тикиш учун унинг андазаси (кичрайтирилган ҳолда) берилган.

Газламани андазада кўрсатилганидек қирқиб, кейин четларини тикинг.

**БУЛБУЛНИНГ
ФАҚАТ КЕЧАСИ
САЙРАШИ
ТЎҒРИМИ?**

Булбул ҳақида шеър ёзмаган шоир йўқ ҳисоби. Унинг сайроғи энг чиройли ҳисобланади ва бу сайроқни ҳеч ким кўнгилдагидек иншо этган эмас. Айтганча, илк бор бунга қадим юнон драматурги Аристофан уриниб кўрган эди!

Шоирлар тавсифига ишонадиган бўлсак, булбул фақат кечаси ва йил бўйи сайрайди. Афсуски, бундай эмас. Булбул учиб юривчи кушлар сирасига киради ва Англияда, масалан, унинг сайроғини апрелнинг ўрталаридан июннинг ўрталаригача эшитиш мумкин. Булбул Ирландия, Уэльс ва Шотландияда учмайди. Булбуллар Европа қитъасининг жанубий қисмида яшайди ва Эрон, Саудия Арабистони, Эфиопия, Жазоир ва Ғарбий Африкадаги Гана ҳудудларигача етиб боради.

Булбулнинг фақат эркалари сайрайди. Унинг хиргойиси шу яқиндаги қайси бир новдада сассиз ўтирган ўз жуфтига мулозаматини ифодалайди. Булбул сайроғини кундузи ҳам, кечаси ҳам эшитиш мумкин, аммо уларнинг овози бошқа кушлар сайроғи орасида эшитилмайди.

Булбул эркаги макиёни полапонларини очиб бўлгунга қадар сайрайди. Бу пайт у душманлари эътиборига тушмаслик учун сайрамайди. У доимо эҳтиёткорлик билан овоз чиқариб, жуфтига атроф сокин, осойишталиги ёки хавф ҳақида хабар бериб туради.

Ғарчи булбул жуда чиройли сайраса-да, унинг туллаши жуда хунук кечади. Эркаги ва макиёнларини бир-биридан ажратиш мушкул: уларнинг елкаси пушти-қизил, томоғи кулранг бўлади.

Булбулнинг уяси анча ғалатиноқ тикланади. У ёрда ёки унчалик баланд бўлмаган жойга қурилади. Уясининг ташқи томони тик қўйилган барглари билан ўралади. Уянинг ўртаси косасимон чуқурликда бўлиб, ўсимлик илдизлари толалари жуда тартиб билан тўшалади. У жуда омонат қурилади. Сал тегинса қулаб кетади. Унда тўрт-олтита тўқ жигарранг тухумлар бўлади.

ЮЛДУЗЛАР...

...ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛГАН

Биз болалигимизда ҳар йили ёзда Андижон шаҳрига дам олгани борардик. У ердаги қариндош-уруғлар, ака-укалар, опа-сингиллар орасида юриш қандай гаштли. Айниқса, тупроқ кўчаларда яланг оёқ юрсангиз, ер тафти оёғингизни куйдиради. Куймаслик учун югуриб бориб, ўзимизни кийимларимиз билан ариққа ташлардик. Лойқа сувда яйраб чўмилиб, яна офтобли кўчаларда ўйнардик. Бизга яна Андижон тунни жуда ёқарди. Чунки ҳовлидаги сўрида ухлар эдик-да. Қатор ётволиб, осмонга қараб юлдуз санар эдик. Аяжоним бизга юлдузларнинг номини, шаклини айтиб, кўрсатиб берардиклар: "Ана "сомон йўли", униси "катта айиқ", кўрдингми, чўмич шаклида бўлади, "Зухро юлдузи" бўлса биринчи бўлиб чиқади..." Негадир менинг кўзимга осмон жуда яқин бўлиб кўринар эди. Ҳозир ҳам Андижонга борсам, тунда осмон жуда яқиндан кўринади. Укам доим аяжонимни ҳар хил саволларга тутарди: "Юлдузлар қандай пайдо бўлган? Нимага юлдузлар тунда чарақлайди? Юлдузлар иссиқми?..."

Дарҳақиқат, болалик даврда билмаган нарсани улғайган сари, ўқиган сари ўрганиб оласан экан киши.

Аввало, юлдузларнинг ўзи нима? Юлдуз чўғ бўлиб қизиган газлардан иборат катта шардир. Юлдузлар таркибида катта миқдордаги водород бор ва у асосий энергия манбаидир. Юлдузлар таркибида, шунингдек, гелий, азот, кислород, темир, никель ва рух каби бошқа кимёвий элементлар ҳам бор. Юлдузларнинг барча элементлари газсимон ҳолатдадир.

Юлдузлар чанг ва газларнинг коинот бўйлаб ҳаракат қилаётган зич булутларидан ҳосил бўлади. Ўша булутнинг ичидаги беҳисоб газсимон зарралар бир ерга тўплана бориши натижасида юлдуз ҳосил бўлади. Айланаётган зарралар ўзига бошқаларини ҳам бирлаштириб олади, у аста-секин катталаша боради ва тортиш кучи ҳам ўсади. Зарралар катта газ шарини ташкил қилади.

Шар катталашган сайин зичлашади ва унинг ичидаги босим орта боради. Ниҳоят, босим шундай бир даражага етиб, газнинг температураси кўтарилади ва ўзидан ёруғлик чиқара бошлайди. Шарнинг ичидаги босим ва температура жуда юқори даражага етгандан сўнг термоядро реакциялари юз бера бошлайди. Газлар юлдузларга айланади. Бунинг учун қанча вақт керак бўлади? Миллионлаб йиллар керак бўлса ажаб эмас.

Агар юлдуз ҳосил бўлиши учун катта миқдордаги модда бир жойга йиғилса, ўша юлдуз катта, ёрқин ва иссиқ бўлади. Агар у иссиқ юлдуз бўлса, унинг термоядро ёнилғиси 100 000 000 йил ёруғлик чиқаришга етади. Агар юлдуз оз миқдордаги моддадан ҳосил бўлса, у кичик, хира ва совуқ бўлади. Унинг ёнилғиси жуда секинлик билан ёна боради ва у миллиардлаб йиллар ёруғлик таратиши мумкин.

Бизнинг Куёш ўртача катталиқдаги юлдуз-дир. У Ерга нисбатан 1.300 000 марта катта-дир.

...НЕГА МИЛТИЛЛАЙДИ?

Укамнинг берган саволига жавоб топа олмай ҳижолат бўлганимни ҳанузгача эслайман. Дарҳақиқат, юлдузлар нега милтиллайди.

Юлдузлар, нурини ўзида акс эттирадиган ва шу туфайли ёруғ бўлиб кўринадиган сайёра ва уларнинг йўлдошларидан фарқли ўлароқ, ўзидан нур тарқатадиган катта газ шарларидир. Масалан, Ой шуъласи Куёш нурининг аксидан бошқа нарсасиз. Бизга юлдузлар милтиллаётганга ўхшаб кўринади, аммо сайёралар ёруғлиги милтилламайди. Юлдузлар милтиллашига сабаб бўлган нарсаси Ер атмосфера-сида турли моддаларнинг мавжудлигидир.

...КУНДУЗИ ҒОЙИБ БЎЛДИ-КУ!

Юлдузлар на кечаси, на кундузи ҳеч қаерга ғойиб бўлмайди. Куёш нури юлдузларниқидан бир неча баробар кучли бўлгани учун ҳам на Ой ва на юлдузларни биз кундузи кўра олмаймиз. Куёшнинг бизга яқинлиги юлдузларни кундузи илғашимизга имкон бермайди.

...НЕЧТА, ОПАЖОН

Бу саволга ҳеч ким аниқ жавоб бера олмас керак. Ердаги энг кучли телескоплар билан ҳам юлдузларнинг барчасини кўриш мумкин эмас. Ер эса кичик бир сайёра бўлиб, у ўртача катталиқдаги юлдуз - Куёш атрофида айланади. Куёш эса ўз навбатида Сомон йўлидаги кичик бир юлдуздан бошқа нарсасиз. Бизнинг галактикамизда бундай миллион-миллион юлдузлар бор. Шундай экан, биз осмондаги юлдузлар сонини ҳеч қачон аниқ ҳисоблаб чиқа олмаймиз.

...ВА ЕР ОРАСИДАГИ МАСОФА УЗОҚМИ?

Коинотда шундай юлдузлар борки ва улар биздан шу қадар олисдаки, уларгача бўлган масофани аниқлашнинг ҳам имкони йўқ.

Юлдузларгача бўлган масофа ниҳоятда олис бўлгани туфайли уни ўлчаш учун махсус бирлик ишлаб чиқаришга тўғри келган. Бу бирлик ёруғлик йили дейилади. Бу ёруғлик бир йилда босиб ўтадиган масофага тенгдир, яъни тахминан 10 триллион километр (10 000 000 000 000 км.) ташкил қилади. Энг яқин юлдузгача бўлган масофа бу кўрсаткичдан 4,5 марта кўпдир.

...Юлдузлар! Сирли юлдузлар. Сирларингиз бунчалар кўп! Милтиллаб бизларнинг хаёлимизни ўғирлаб ўзингизга чорлайсиз! Қани энди, иложи бўлса?

Юлдузларга қараб, хаёлларга шўнғиб кетибман шекилли, ёнимда бир кичик юлдуз мунаввар бўлиб ухлаб қолганини ҳам билмай қолибман.

М.ИКРОМОВА.

ЧИВИНЛАР ҚАНДАЙ КАСАЛЛИКЛАРНИ ТАШИЙДИ?

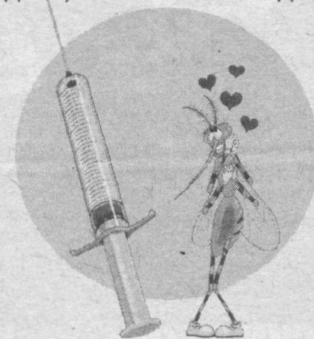
Ҳашаротлар орасида чивин одамнинг таъбини кўп хира қилади. Улар илгари қишлоқ жойларда ва боғ ҳовлиларда одамларнинг жонига теккан бўлса, эндиликда ҳатто шаҳар марказларида ҳам ором бермайди. Энг муҳими, чивинлар чаққани етмагандай турли хавфли касалликларни ҳам ташийди.

Шифокорлар ва биологларнинг таъкидлашича, чивинлар уч асосий турдаги касалликларни тарқатади. Биринчиси, асосан тропик кенгликларда тарқалган безгақдир. Африкада ҳар йили миллионлаб болалар безгақ туфайли ҳаётдан кўз юмадилар.

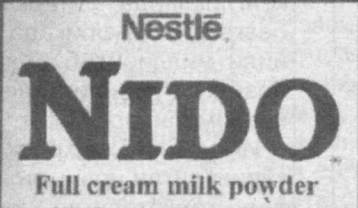
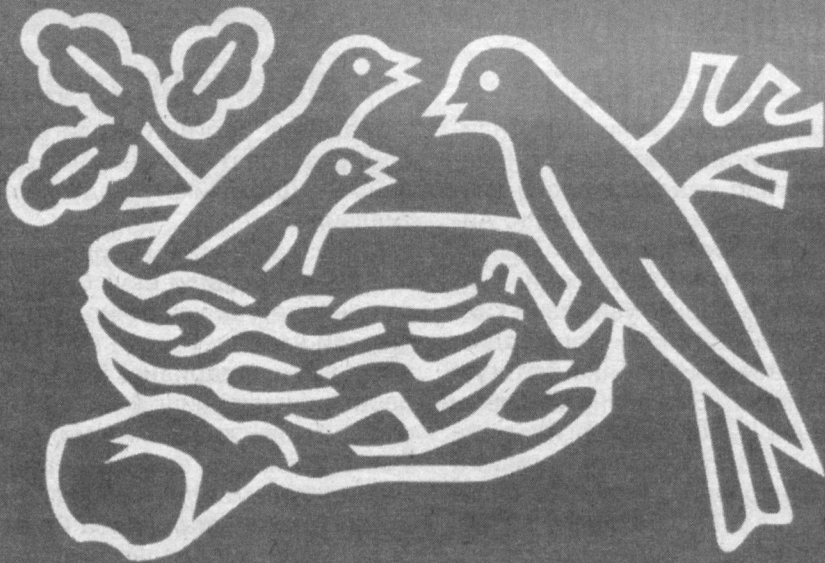
Иккинчиси, микроскопда кўринадиган ипсимон куртлар тарқатадиган касалликлар гуруҳидир. Бу куртлар лимфатик ва қон юрадиган системага кириб қолса, томирларнинг тикилиши, томирларда қоннинг ивиши, қўл-оёқларда лимфалар йиғилиб қолишига олиб келади, натижада қўл ва оёқ даҳшатли тарзда шишиб кетади (буни "филлашув касаллиги" дейишади). Курти мўл бўлган чивин беморнинг қонини сўради ва уни соғлом одамларга чаққан пайти юқтиради. Бундай касалликлар Жанубий Америка, Африка ва Осиёда кенг тарқалган.

Учинчиси, чивинлар турли микроб ва вируслар туғдирадиган юқумли касалликларни ташийди. Буларга, масалан, тропик безгақ, сариқ безгақ, турли-туман энцефалитлар (бош миянинг яллиғланиши) киради.

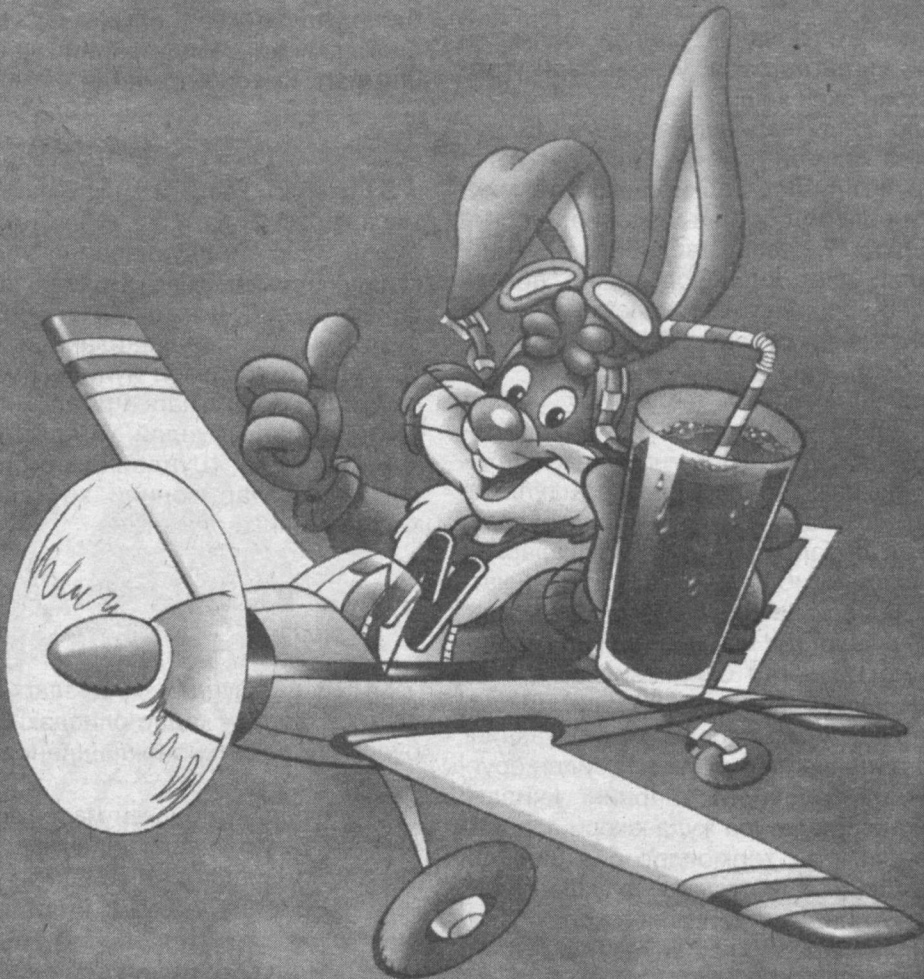
Олимларнинг бу касалликлар устидан ғолиб чиқиш ҳаракатларига қарамай, чивинлар ўзларининг хавфли фаолиятини давом эттираётгани ачинарлидир. Қайсидир даврда бундай хавфли касалликларга чалинган беморлар сони камайса, навбатдаги даврда чивинлар касридан касалликка чалинган беморлар сони кўпайса кўпаядики, асло камаймайди.

МАҲСУЛОТИНГ ҲАҚИДА БОЛАЛАРГА АЙТ, ОЛАМГА ДОСТОН БЎЛАДИ

Nestlé®

... Суд жараёни очик майдонда бўлди. Ўзига хос кийим (роги) кийган судьялар амфитеатрга ўрнатилган ёғоч ўриндиқларда виқор билан ўтиришарди. Улар қаршисида айбланувчи - кекса, хунук киши: юмалоқ юзлари, япаски бурни уни кулгили кўрсатарди. Унинг оёғида сандали ҳам йўқ, кўпол юнгли чакмонида тугма ҳам, камар ҳам кўринмасди.

Бу киши донишмандга ҳам, дайди гадога ҳам ўхшаб кетарди. Унинг касби тўғрисида аниқ бир гап айтиш қийин эди, унинг яшаш тарзи эса кўпгина замондошларига маъқул эмасди.

У кўп йиллар давомида она шахри кўчаларида айланиб ўрар, ҳамшаҳарлари билан йўл-йўлакай турли мавзуларда ахлоқ, сиёсат, адолат, ҳаётни англаш кабилар юзасидан суҳбатлашарди.

Бу одамнинг нима гуноҳи бор эди? Айбловчи Мелет бу одамни худолар борлигини, улар ўйлаб чиқарган янги динни инкор қилишда ва ёшларни йўлдан оздиришда айблади. Айбловчилардан бири айниқса, айбланувчининг сўнгги гуноҳига маҳкам ёпишиб олиб, бу одам ўзининг оиласига ҳам катта зарар етказганини куйиб-пишиб сўзлади. Айбловчининг ўғли суд ходими бўлишни истамай, айбланувчига эргашиб файласуф бўлишга аҳд қилганини айтди. "Бу - фарзандларнинг отага қарши бош кўтариши", - деб якунлади у айбномасини. "Айбланувчи шу тариқа шахримиз ёшларини йўлдан оздираяпти", - деди у.

Барча айбловчилар айбланувчига ўлим жазоси берилишини талаб қилдилар. Айбдор эса су-

дьялардан на шафқат сўради, на тиз чўкиб "айби"ни бўйнига олди. Аксинча, у агар суд ўзини озод қилса, яна аввалгидек яшаши, одамларни ғафлатдан уйғотиши, ёшларни фалсафий мушоҳада юритишга чорлашини баён этди. "Мени сизларни уйғотиш учун бу шахарга Апполон юборди. Агар сиз мени қатл этсангиз, сизларнинг бундан кейинги ҳаётингиз ғафлатда, жаҳолатда ўтади", - деди у.

Савол: Юқоридаги матнда баён этилган воқеа қачон ва қаерда содир бўлган? Айбдорнинг ким эканини биласизми? Суд унга нисбатан қандай ҳукм чи-

қарган? Ҳозирги замон қонунчилиги юзасидан олиб қаралганда судланувчига қўйилган айб тўғрими? Ҳукм адолатлими?

Азиз болалар! Балки бу суд ҳақида биларсиз. Балки эшитганларингизни бир оз унутгандирсиз. (Аслида бундай бутун инсоният тарихига оид воқеаларни унутмаслик керак. Уларни қайта-қайта эслаб туриш шарт. Шу маънода биз ҳам сизни тез-тез мозий бағрига сайрга чорлаймиз!)

Воқеа мана бундай бўлган эди:

Гап буюк файласуф Сукрот ҳақида боряпти. Уни эраимиздан олдинги 399 йили Афина шахрида суд қилган эдилар. Қадимги грек файласуфи, донишманди Сукрот ҳаётини ҳақиқатни англашга, яхшилик билан ёмонлик, адолат билан жаҳолат орасидаги чегарани англашга бағишлади. У ўз атрофига ёшларни тўплаб, сиёсат ва маънавиятга оид турли савоб-жавоблар воситасида ҳақиқатни уқтирар, воқеа-ҳодисаларга диялектик қонунлар кўзи билан қарашга ўргатар, мантиқ илмини сингдирарди.

Сукротнинг фикрлари, мушоҳадалари, ҳаёт тарзи атрофидаги ҳамшаҳарларникидан кескин фарқ қиларди. Шунинг учун ҳам унга шубҳа билан қарадилар ва айблаб, қаттиқ жазога маҳкум этдилар.

Грецияда суд жараёнида оқловчи (адвокат)лар бўлмасди. Айбланувчи ўзини ўзи ҳимоя қилишга мажбур эди. Сукротнинг судда айтган гаплари унинг замондоши ва шогирди Платоннинг "Сукротнинг сўнгги сўзлари" асарида тўла ёзиб қолдирилган. Сукрот ўзига содиқ қолди. У ўз

қарашларини заррача бўлсин ўзгартирмади. Судлар Сукротнинг қайсарлигидан жаҳлга миндилар ва унинг куйидаги гапларини пеш қилиб, олимни ўлим жазосига ҳукм этдилар. Сукрот судларга қарата: "Ўлимдан қутулиб қолиш осон..., лекин маънавий парокандалик - ҳақиқий ўлимдир".

Сукрот ҳақиқий файласуфларча ўлим топди. Унга дўстлари қамокдан олиб қочиш учун ёрдамга келишди, лекин Сукрот бунга кўнмади. Дўстлари мавжуд қонунларни ҳурмат қилиш, қонунлар ҳатто адолатсиз бўлсада, уларга риоя этиш адолат эканини уқтиришга ҳаракат қилишди, лекин файласуф бу даъвони рад этди.

Сукрот ўлими олдида ҳам қамокда шогирдлари билан рух, ўлим ва санъат ҳақида батафсил суҳбатлашди. Ва пайти келганда у жаллод кўлидан заҳар тўлатилган косани олиб мардона ичди ва мардона, хотиржам мангу уйқуга кетди.

Сукрот эркин фикрлагани ва фикрларини эркин айтгани учун қатл этилган биринчи инсонлардан бири.

Ҳозирги замон қонунчилиги нуқтаи назаридан олиб қаралганда Сукротга нисбатан қўлланган ҳукм инсон ҳуқуқларини кўпол равишда поймол қилишдир. Бу "Инсон ҳуқуқлари Бутун жаҳон декларациясининг 18 ва 19-моддаларида қайд этилган".

УЧ МАМЛАКАТНИНГ УМУМИЙ БАНКИ

Маълумки, Марказий Осиё республикалари ўртасида ўзаро иқтисодий ҳамкорлик ришталари йилдан йилга мустаҳкамланиб бормоқда. Ана шу ҳамкорлик меваларидан бири Марказий Осиё банкидир.

Бу банк ташкил этилганига эндиgina уч ярим йил бўлди. Лекин унинг Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистон мамлакатлари халқ хўжалигига қўшган ҳиссаси анча салмоқли бўлди.

Бу ҳақда қисқача маълумотга эга бўлиш келажакдан катта умидвор ҳар бир ёш иқтисодчи учун фойдалидир.

Марказийосиё ҳамкорлик ва тараққиёт банки келишувга асосан 1994 йилнинг 8 июлида ташкил топган. Бу келишув уч республика раҳбариятининг 1994 йил 30 апрелидаги Марказий Осиёда ягона иқтисодий макон вужудга келтириш ҳақидаги Шартноманинг узвий давомидир.

Банк Марказий Осиё ҳудудида интеграция ва тараққиётни тезлаштириш, республикаларaro савдо-молия муносабатларини ривожлантириш, ўзаро кўпқиррали ҳисоб-китобларни осон амалга ошириш мақсадида ташкил этилди. Банкнинг марказий идораси Қозоғистон ҳуду-

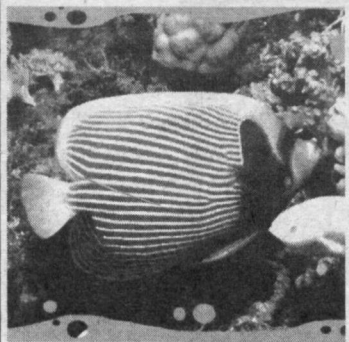
дида жойлашган бўлиб, уч республиканинг марказий шаҳарларида унинг филиаллари бор.

Марказийосиёбанкнинг устав фонди 9 миллион АҚШ долларидан иборат. У ҳар учала республика учун тенг улуш (3 миллион АҚШ долларидан)га тўғри келади.

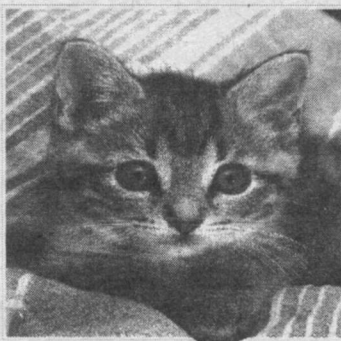
Марказийосиёбанк гарчи уч республика ташаббуси ва ғазнасига асосан ташкил бўлган бўлса-да, у Оролни қутқариш кўмитасига аъзо бўлган 5 республикадаги банклар билан ҳам, МДХдаги ва дунёнинг етакчи банклари билан молиявий операцияларда фаол иштирок этади.

НОМИ ҲАМ, ЎЗИ ҲАМ ҒАЛАТИ ДЕНГИЗ

Иордания билан Исроил оралиғида жойлашган денгизнинг номи - ўлик денгиз. Чунки сувининг шўрлиги борасида ер юзиде бу денгизга тенг келадигани йўқ. Ўлик денгиз суви таркибидаги туз миқдори Дунё океанидагидан 6 баробар кўп. Узунасига 75, энг кенг жойи 18 чақирим масофада ястаниб, сатҳи Дунё океани сатҳидан 400 метр пастда жойлашган ўлик денгизда ба-лиқ учрамаслиги ҳам шундан. Яна бир гап: Ўлик денгиздан бирорта ҳам дарё оқиб чиқмайди.

ТҶПОЛОНЧИ МУШУКЛАР

АҚШдаги Массачусетс университетининг бир гуруҳ зоолог-олимлари антиқа тажриба ўтказдилар. Алоҳида-алоҳида хонага 10 тадан эркак-урғочи мушукларни қамаб қўйиб, нақ бир йил кузатишди. Тажриба учун ҳар бир хонадаги мушуклар тўшаги, девор, овқат-сув идишлари бир хил рангга бўялди. Инсон учун бир хонада ҳамма нарса кип-қизил бўлса, бошқасида кўк, яна бошқасида сариқ ва ҳоказо рангга бўялди.

Йил мобайнида олиб борилган тажриба ва кузатишларидан тегишли хулоса чиқарилди: ранг ҳайвонларнинг саломатлигига, феъл-атвориға таъсир кўрсатмас экан.

Фақат тўқ-қизил рангли хонада сақланган мушуклар жиндек тўполон кўтаришган, шу пайтда уларнинг қонида оксил моддаси кўпайгани қайд этилди.

ОФТОБ „ҚУЁНЧА“СИ

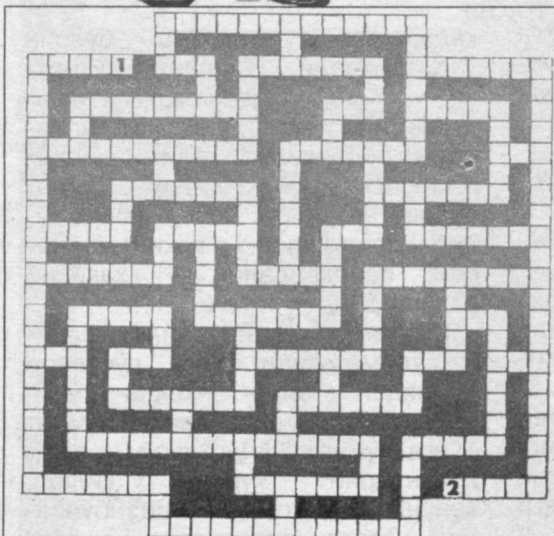
Ойна (кўзгу) ёрдамида "куёнча" ўйнамаган бола бўлмаса керак. Кўлингизга кўзгу ёки унинг бир парчасини оласиз-да, уни қуёш нурига тутасиз. Кўзгуда синган нур қарама-қарши тарафда шуъаланиб, гоҳ доира шаклида, гоҳ овал шаклда "ўйнайди".

Кўлингиздаги кўзгу билан у қайтарган нур бериб тушадиган масофа ораси узайгани сайин ўйноқи "куёнча" ҳам катталашиб боришини сезиш қийин эмас. Бора-бора ундан чиқадиган нур сатҳи кенгайиб, сийраклашиб "куёнча" йўқолиб кетади.

Болалар, сизга тушган "куёнча" қанча масофадан юборилганини биласизми?

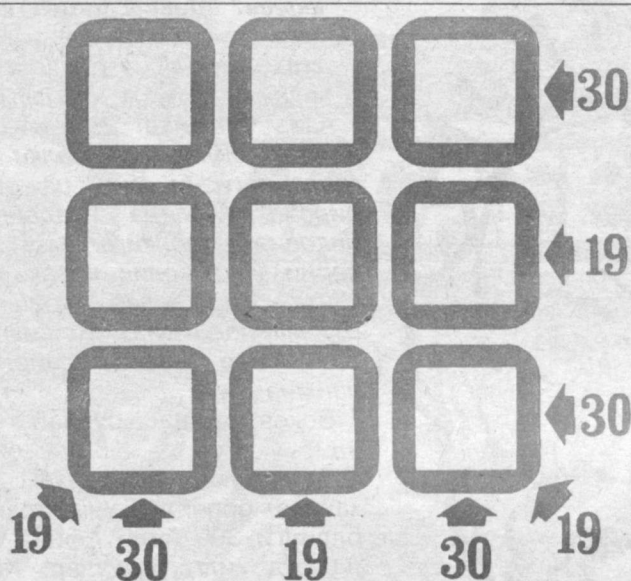
Эслаб қолинг: юзаси 5х5 см.ли ойнани 13 км. масофадан кўриш мумкин. Ундан 2 марта катта ойнани эса баъзан 30 км. узоқдан кўриш мумкин. Шунинг учун ҳам Америкадаги кемаларнинг қутқарувчи воситаларига доим ойна-кўзгулар ўрнатилган бўлади.

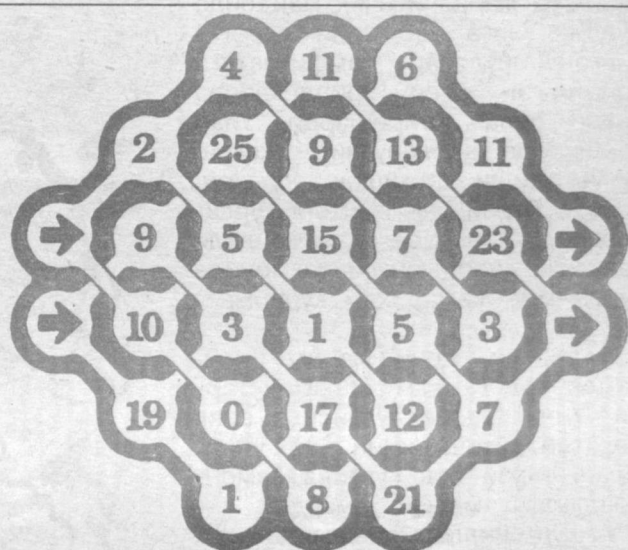
БУ КРОССВОРД ЭМАС

Мазкур бошқотирмани ҳал қилиш кроссворд ечиш каби мураккаб. Бир рақамдан иккига қадар йўл-йўлакай кўпроқ квадратларни ўзаро улаб, узлуксиз чизиқ тортинг. Битта квадратнинг устидан икки маротаба ўтиш мумкин эмас.

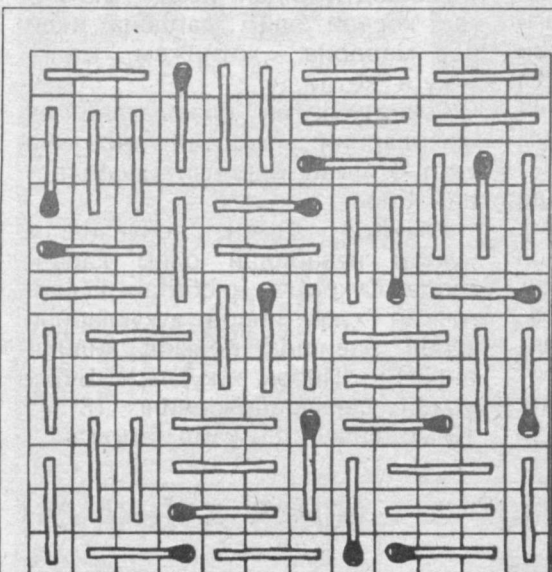
ИККИ РАҚАМНИ ТОПИҢГ.

Қаршингиздаги квадрат оддий эмас, сирли. Унинг сирини очишингиз учун бор-йўғи икки рақамни топишингиз керак бўлади. Ушбу икки рақамни тўққизта квадрат ичида шундай жойлаштирингки, ҳам энига, ҳам бўйига, ҳам диагональ қаторда суратда кўрсатилган йиғинди келиб чиқсин. Манфий сонлардан фойдаланиш мумкин эмас.

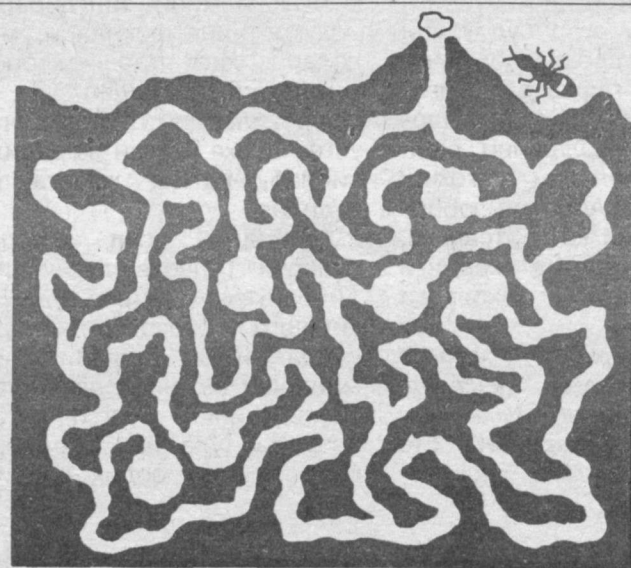
ИККИ ДАРАЖАНИ АЖРАТИҢГ.

Суратни диққат билан кўриб чиқсангиз, ўзаро чалкашиб кетган икки лабиринтга кўзингиз тушадди. Чап тарафдаги стрелкалардан "саёҳатга" киришиб, ўнгдаги стрелкадан чиқиб кетишингиз керак. Шу билан бирга бир "саёҳат" даврида йиғилган сон (рақам)лар йиғиндиси иккинчисига нисбатан икки барабар кам бўлиши кераклигини унутманг. Бир йўлакдан ва рақамли доирадан икки маротаба ўтиш мумкин эмас.

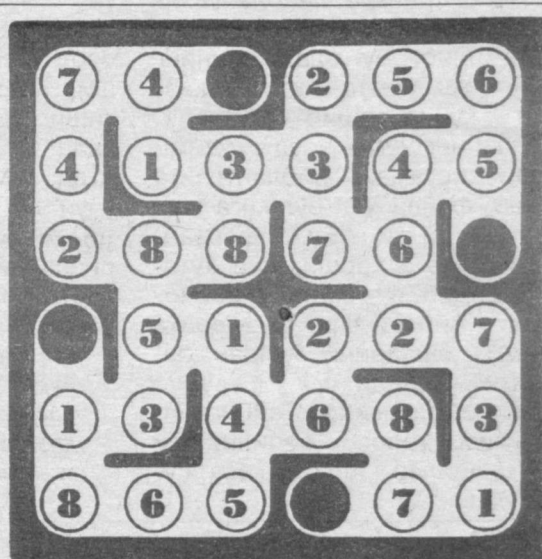
СЕҲРАШ ГУГУРТ ЧЎПЛАРИ

Мана шу гугурт чўпларининг каллакларини тикланг (чизинг). Бунда ҳар бир горизонтал ва вертикал қатордаги каллаклар сони ўзаро тенг бўлсин.

ТЕЖАМКОР ЧУМОЛИ

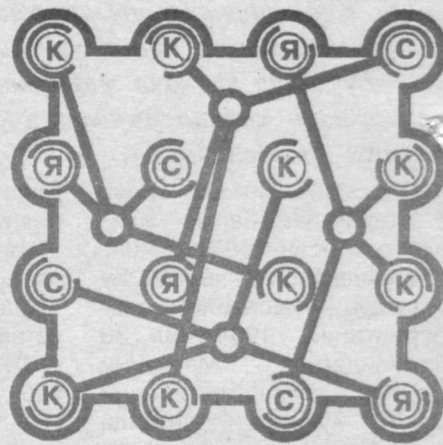
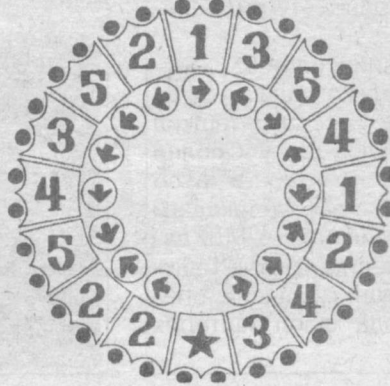
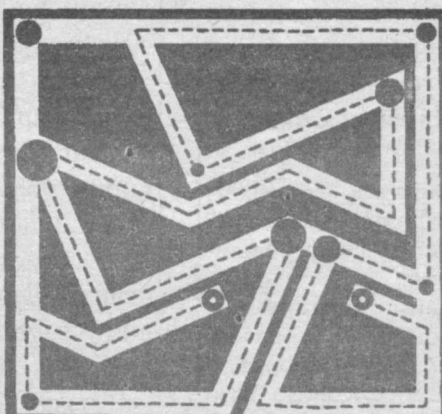
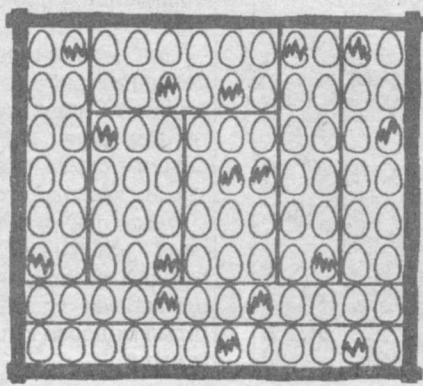
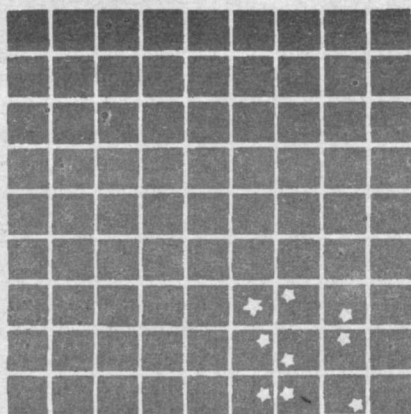
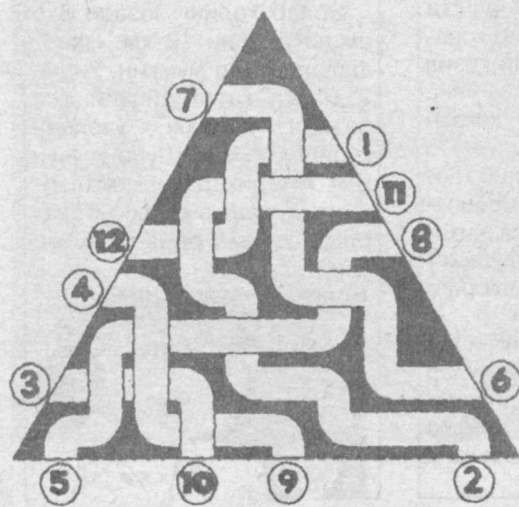
Чумолига ўзининг еттита инидан ҳар бирига кириб ўтиш имконини берадиган ягона йўлни топинг. У бир йўлдан икки маротаба ўрмалаб ўтиши мумкин эмас.

ТЎҒРИ ЙЎЛНИ ТАНЛАЙ БИЛ!

Суратдаги тўрт қора доирадан исталган иккитасини танлаб, уларни рақамли доиралар орқали ўтиб, улашга ҳаракат қилиб кўринг. Аммо сиз йўл-йўлакай рақамларни бир хил миқдорда йиғишингиз лозим. Масалан, йўлингизда уч рақами уч маротаба учраса, қолган рақамлар ҳам учтадан бўлиши керак. Рақамдан рақамга фақат горизонтал ёки вертикал йўналиш бўйлаб ўтиши мумкин. Бир доирага икки маротаба кириш мумкин эмас.

52-53 СОНЛАРНИНГ «ЎЙИН МАЙДОНЧАСИ» САҲИФАСИДА ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН БОШҚОТИРМАЛАР ЖАВОБИ

“ЁШ ИҚТИСОДЧИ”ГА ТАКЛИФ ВА МУЛОҲАЗАЛАРИНГИЗНИ ҚУЙИДАГИ МАНЗИЛГА ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:

700029. Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 2-уй, 402-хона.

Мулоқот учун телефон:
(371) 139-49-32, 139-16-19.
Факс: (371) 139-48-23.

Болалар, узоқ ўтмишда Амударё соҳилларида, Тўмарис деган (Мен унинг исмини Хуморқиз деб атадим) аёл қабила бошлиғи ўтган. Ўша вақтда Тўмарис бошлиқ массагет қабиласига Эрон подшоҳи Қайхусров хужум қилган. Лекин довюрак, жасур момонгиз Тўмарис бошлиқ массагетлар душманинг катта қўшини билан мардонавор жанг қилиб, уни енгганлар. Мен ана шу воқеа ҳақида ҳикоя қилишга уриндим. Бир ўқиб қўринг. Фикр ва мулоҳазаларингизни билдиринг деб.

Муаллиф.

I

Қадим ўтган замонда,
Турон деган томонда.
Амунинг қирғоғида,

Яшаган гулбоғида,
Қабилага бош бўлиб,
Раҳнамо йўлдош бўлиб,
Яшар экан Хуморқиз,
Балки эшитгандирсиз?
Унинг якка-ягона,
Урушларда мардона.
Ёлғиз ўғли бор экан,
Баҳодир, шунқор экан.

II

Эл бошлиғи у хумор,
Тинч ҳаётга талабдор,
Бўлиб даврон сураркан,
Озод Ватан қураркан.
Бу элдаги ҳар одам.
Шодликка бўлиб ҳамдам.
Бахтин топиб меҳнатда,
Яшар экан роҳатда.
Лекин қонхўр Қайхусров,
Хуморқизга экан ёв,
Юртин босмоқ истаркан,
Элин жангга қистаркан.

III

Авжи пешин чоғида,
Амунинг нарёғида.
Ов жуда қизиб кетди,
Кенг қанот ёзиб кетди.
Шўх дарё ўйнаб оқар,
Жилваси дилга ёқар.
Водийнинг соф ҳавоси,
Булбулларнинг навоси,
Кенг, текис, гўзал яйлов,
Атрофи сонсиз ўтов.
Ху! Узоқ-узоқларда,
Зумраддек қирғоқларда,
Ўтлаб юради пода.
Эсган майин шабобда,
Бошлаб ҳавода ўйин,
Тарарди гуллар бўйин
Қир, адирлар лозор,
Бунда мавсумий баҳор.
Ўқирарди шалола,
Айюаннос солиб роса.
Водийдаги ҳар лола,
Худди май тўла коса.
Зафар ов қилган водий
Шундай ажиб жой эди.
Бир ёни юксак тоғлар,
Бир ёни кенг сой эди.
Зафарбек бир ёй тортди,
Кўнғир оҳуни отди.

У қочди тоғ томонга,
Тўтқич бермай ўғлонга
Фурсатини бермай шу он,
Қувиб кетди мард ўғлон.

IV

Зафар ўлжасин излаб,
Отини роса тезлаб,
Кўп излади, уринди,
Шу он унинг кўзига
Қари бир чол кўринди.
Тилларини қилиб бол,
Сўз бошлади кўса чол:
— Салом сенга жон ўғлон,
Йўлинг тушиб бу томон.
Отини роса сурибсан,
Кимни излаб юрибсан?
— Отган эдим бир оҳу
Шу томонга қочди у.

— Отанг ким, асли зотинг?

Болам нимадир отинг?

— Мен Сизга айтсам агар,
Исминни дерлар Зафар.
Турон ўсган ватаним,
Шунда улғайди танзим.
Массагет қабиласи
Шу ернинг дилбар саси.
Бундаги ҳар кекса, ёш,
Менга туғма қариндош.

Онам қабила боши,
Ҳозир қирқ бешда ёши.
Унинг исми Хуморқиз,
Уни сиз эшитгансиз!
Тупроғим гўёки зар,
Элим ғолиб, музаффар.
Ҳеч нарсадан йўқ камим,
Шодлик доим ҳамдамим.
— Болам сўрасанг ҳолим
Сира қулмади толем.
Саксондан ошиб ёшим,
Қулфатда қолди бошим.

Эрон асил маконим,
Кул бўлди хону моним.
Сира шодлик кўрмадим,
Бахт нимадир билмадим.
Бор эди бир ўғлоним,
У эди тану жоним.
Ўлди қонли юришда,
Хусров қилган урушда.
Чидамай бу аламга,
Қалбим олди аланга.
Кўзғаб бутун Эронни,
Бошладим зўр исённи.
Ағдарай деб тахтини,
Давлатини, бахтини.
Лекин золим подшоҳ,
Зўр исённи енгди оҳ!
Поёни йўқ у Эрон,

Бўлди бобонгга зиндон.
Келдим бунга бош олиб,
Сизларни йўлдош билиб,
Сен отган ўша оҳу
Қочиб келди мана у.
Қулоқ солгил зоримга,
Марҳабо кир ғоримга!
Меҳмон қилмай бир соат,
Бобонг бермас ижозат.
Отдан тушиб Зафархон,
Кўсага бўлди меҳмон.

V

Зиндондек қоронғи ғор,
Хушбўй кабоқлар тайёр.
Алёр деб бу шум кўса,
Май тутар коса-коса:
— Қадаҳ тутдим бек

ўғлоним,

Сенга фидо ширин жоним,
Дилшод отдинг хонадоним.

Олгил, болам!
Ичгил, болам!
Маҳтал этма
Зафар болам,
Насиб бўлсин
Зебо санам,
Бобонгга қил лутф-карам,
Олгил, болам,
Ичгил, болам!
Бобонг бўлмас Хусровга хор,
Чунки мададкори Хумор,
Йиқилса сендек нори бор,

Ўрнидан тезда турди,
Арқон сари югурди.
Қаҳ-қаҳ уриб кулди чол,
Макримга қойил қол.
Тушиб сенинг қасдинга,
Ўлаб бўйи-бастинга,
Хусров берар менга зар,
Бошинг қиммат шу қадар.
Энди қолмайсан омон,
Энди аҳволинг ёмон.
Кел-э ортиб отимга,
Элтай улғу зотимга.

VI

Зафар йўқолганига,
Бандида қолганига,
Бўлди уч кеча-кундуз,
Уни излаб Хуморқиз,
Тоғлар, қирларни ошди,
Қалби ўтдек туташди.
— Қадрдон қондошларим,
Меҳрибон қардошларим.
Ҳар томонга чопинлар,
Зафаримни топинлар.
Ёлғизим қайда қолди?
Қайси шайтон чанг солди?
Худди шундай чоғида,
Амунинг нарёғида.
Кўриниб бир тўп чопар,
Келтирди бундай хабар:
— Менки, мен шоҳи Эрон,
Зарбимдан титрар осмон.
Тобе қилдим жаҳонни,
Ўлдириб қанча хонни.
Қиличидан томар қон,
Дунёга мен ҳукмрон.
Бекларни ва шоҳларни,
Неча минг сипоҳларни,
Юлдим тандан бошини,
Оқизиб кўз ёшини.
Сен ҳам гўзал Хуморқиз,
Юртингдан умидинг уз.

Хумор қайнаб ғазабдан,
Сўзлари учди лабдан.
— Бориб айт ёвуз ёвга,
Қонхўр, золим Хусровга!
Бунчалар лоф урмасин,
Қонсираб қутирмасин.
Мен биламан у асло,
Бизларга бўлмас ошно.
Юртим босиб олмоқчи,
Асоратга солмоқчи.
То борки танда жоним,
Йўл қўймайди виждоним,
Унга тобе бўлишни,
Ёв кўлида ўлишни.
Элимнинг тупроғидан,
Амунинг гулбоғидан.
Қувмагунча душманни,
Пок этмасдан ватанни,
Қўлимдан тушмас қилич,
Бу аҳдидан қайтмам ҳеч.

VII

Жанг бошланди,
шиддатли жанг
Амунинг қирғоғида
Мудҳиш ажал қанот қоқиб
Жон олар ҳар ёғида.
Даҳшатли жанг қурбонларин
Тинмай ютар комига.
Иблис каби писиб келиб
Илтирар домига.
Жанг даҳшатли,
жанг шиддатли
Уруш бўлмас қурбонсиз.
Шундай қирғин

жанг-жадалга

Саркардадир Хуморқиз.
Қурбонларнинг қони оқар
Аму дарё сингари
Бундай жангни кўҳна дунё
Кўрмаганди илгари.
Жанг тугади,

даҳшатли жанг

Ғолиб чиқди туронлар.
Мағлуб Хусров қўшинлари
Қочди мисли қуёнлар.
Жанг тугади,

шиддатли жанг

Қўлга тушди Қайхусров.
Кўринг Хумор қаршисига
Титраб турар эски ёв.
Хумор чимирди қошин,
Қўлида қилич яшин.
Бир силташда қиличин,
Хусровнинг кесди бошин.
Сўнгра икки мулозим,
Хуморга қилиб таъзим.
Кесик бошни олдилар,

Қонли мешга солдилар.
— Ким қилса босқинчилик,
Яхшига — тўсқинчилик,
Қолади шундай кунга,
Ҳеч ким раҳм этмас унга.
Юртим ва ўғлим учун,
Кўрсатиб эрkning кучин,
Сендан олдим қасосим,
Бордир бунга асосим.
Топтадинг диёримни,
Ўлдириб дўст-ёримни.
Қийнаб элнинг жонини,
Ноҳақ тўқдинг қонини.
Мана энди умрбод,
Эл қонини ичиб ёт.

Туроб АКБАРХЎЖАЕВ

Турон тобе Эронга,
Мендек шоҳи жаҳонга.
Ўзинг ўйла ахир ким
Менга бўлмайди таслим?
Жосус бўлиб фарзандинг,
Фарзандинг — жигарбандинг,
Кирган экан боғимга,
Илинди тузоғимга.
Сенга севгим туфайли,
Уни кечирай майли.
Бунга кўнглинг тўлмаса,
Айтганларим бўлмаса,
Амру фармоним бузсанг,
Ўзгача режа тузсанг.
Тандан бошинг оламан,
Ёнар ўтга соламан.

VII

Олгил, болам,
Ичгил, болам!
Нечун келмас бобонг завқи,
Сендай бекка бўлса соқи,
Умри-жонинг бўлсин боқи,
Олгил, болам!
Ичгил, болам!
Зафар тамом маст эди,
Ўзини билмас эди.
Буни кўриб айёр чол,
Йигитга боқди хушҳол.
Ўғлим олгил сўнги жом,
«Шу билан шароб
тамом» —
Деб тугатди алёрин,
Бажарди дилда борин.

ИСМИНИ КИТОБДАН ОЛИШГАН

Шавкат Абдуллаев Қорақалпоғистон Республикаси Беруний туманидаги 5-урта мактаб ўқувчиси. Мактабда ҳам, маҳаллада ҳам Шавкатни ҳамма танир экан. Онасига биров «Шу болангиз жуда қизиқ-да», деса, яна биров «жуда-зур-да», дер экан. Синф раҳбари Бахтиёр Ибодуллоев ҳам Шавкат туфайли турли фан ўқитувчиларидан гоҳ раҳмат, гоҳ қийин эшитаркан. Шавкат атрофидаги гап-сузлардан кейин узи билан суҳбатлашгим келди.

— Шавкат, ҳозир нима ҳақда ўйлаяпсан?
— Шу тобдами?
— Айтайлик, шу тобда...
— Қумрига (мусича демоқчи) ҳаққа билан қалдирғочнинг туҳумини бостирсанг, қалдирғоч, ҳаққа қушчалар қумри онасини қуриб ҳайрон бўлармикан, нега биз бунақамиз-у, онамиз унақа, деб сурашармикин, умуман, улар ўз ака-укаларини танишармикин деб ўйлаяпман.

— Уҳ-ху, жуда ғаройиб ҳаёллар билан банд экансан-у. Сени яхши қурадиганлар қўпми ё ёмон қурадиганларми?

— Санаганим йўғ-у, лекин яхши қурадиганлар қўп бўлса керак, — деб ўйлайман. Чунки мен бировни бекорга ҳафа қилмайман. Ҳеч кими йўқ қариларнинг дарахларидан меваларини ташиб кетадиган ўғри болалар бор. Қуриб қўйган данакларига қўйишмайди. Уларни сўксам, ёмон қуришади.

— Шавкат, қўлинг нега қора, ёғ текканми?
— Акам (дадам, демоқчи)нинг машинасини тузатётгандик.

— Зурсан-у, усталик ҳам қўлингдан келадими?

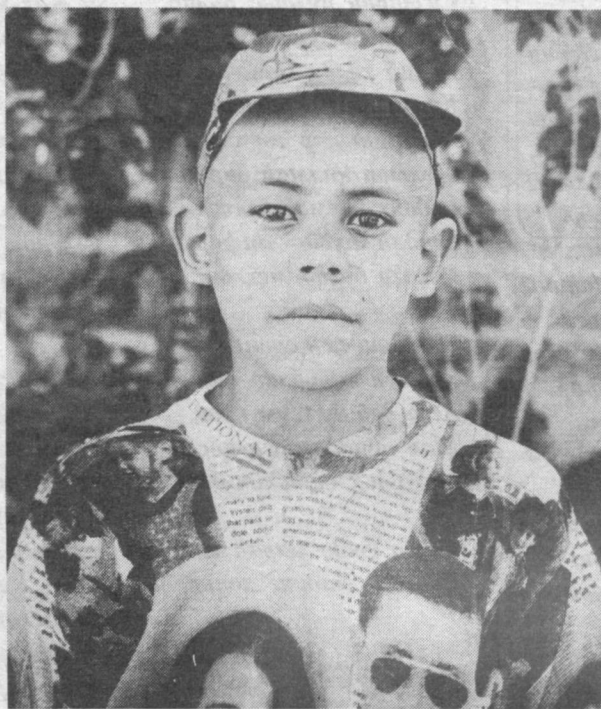
— Унчаликмас-у, гилдирақларини очишаман, калитларини топиб бериб тураман.

— Қайси фанни яхши қўрасан?

— Ботаника, математикани.

— Нега ботаника?

— Шу ўсимликлар, ҳайвонларга жуда қизиқаман. Қўён ҳам боқаман, товуқ, қўй. Утнинг ҳам, қўшлар-

нинг ҳам тили борга ўхшайди. Мен ботаника ўқитувчиси бўлсам уларнинг нима деб сузлашгани ҳақида дарс ўтардим.

— Ҳайвонлар зоология дарсларида урганилади, сал кейинроқ ўтасизлар. Шавкат, сени нега қайсар бола, дейишади?

— Билмадим. Унча қайсар эмасман, шекилли. Айтганимни қиламан, балки, шунга айтишар. Мен баҳор-

да ҳуққада юришни урганмоқчи эдим. Қийин экан, оёқларим яра бўлиб кетди, барибир ургандим. Опам (онаси) шунинг учун қайсар дегандир-да.

— Энг яқин ўртоғинг ким?

— Журабек.

— Нима қиласизлар икковинг бир бўлсаларинг?

— Ҳув тут отизга бориб, икковимиз маёвка қилдик.

— Масалан?

— Уйдан у — бу обориб, гишт қўйиб овқат пиширдик.

— Шавкат, онанг, опанг, синглингни аяйсанми? Ёрдам берасанми уларга? Аканг ҳуққ коллежиде ўқир экан, уйингдиги аёлларнинг меҳнатини енгиллаштириш ҳақида бирга ўтириб ҳеч гаплашасизларми?

— Ўзи шундай ҳам бизнинг уйдаги эркаклар оғир ишларни узимиз қиламиз. Сурайе билан Гулҳас (опа, синглиси)ни яхши қўраман-у, уришиб ҳам тураман. Катта бўлсак, уришмаймиз. Ҳаммаям кичкиналигида уришади-да.

— Катта бўлгач, ишбилармон бўлиб бойиб кетсанг икки қаватли иморат қуришни бошласанг-да, битта ўртоғинг қарз сўраса, нима қилардинг?

— Берардим. Қўл-оёғи бутун бўлса, тезда қайтариб бер, дердим.

...Шавкат, ҳақиқатан ҳам, жуда ўзига хос бола экан. Отаси (дадасининг акаси) билан тез-тез балиқ тутишга бораркан, дадасининг «Москвич»ини гўборланган мойини қўшнисининг мапедига элтиб бераркан. Баъзи-баъзида китоб ўқиб тураркан-у, ўқиган китобининг муқовасига ҳам қарамас экан. «Ким ёзгани, китоб қандай деб аталашининг нима аҳамияти бор, қизиқ бўлса, бўлди-да», — дейди у.

Хуллас, суҳбатимиз менга ёқди, ёлғони йўқ, самимий. Шунинг учун «Тонг юлдузи» ўқувчиларига илиндим.

Дарвоқе, Шавкатнинг онаси жуда қўп китоб ўқир экан, у Ўтқир Ҳошимовнинг «Баҳор қайтмайди» қиссасидаги ёш қаҳрамон отини фарзандига қўйган экан.

Кутлибека РАХИМБОВЕВА

СЕШАНБА, 21 июль

Ўз.ТВ — 1

8.40. «Олтин тож». Болалар учун телеуйин.

9.10 «Шароитни узгартирувчи» қўп қисмли бадий фильм 1-серия.

10.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Адабиёт.

11.00. Болалар учун «Севимли созим».

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Математика.

12.05. «Шумтака» мультфильм премьераси. Олтинчи серия.

12.20 Кундузги сеанс «Оқ бурилар» бадий фильм.

18.10 «Жасур бўлиш осонми?» мультфильм.

20.05. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Ёрилтош» мульттўплам.

18.25. «Ёввойи ҳайвонот олами».

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

ЧОРШАНБА, 22 июль

Ўз.ТВ — 1

9.00. «Олимпиадачилар ора-мизда» спорт дастури.

10.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Биология.

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Ўзбекистон тарихи.

12.05. «Шумтака» мультфильм премьераси. 7-серия.

12.20. «Акс садо».

12.50. Кундузги сеанс «Қирол Лир» бадий фильм. 1-серия.

18.10. Болалар учун «Фарзанд — умид юлдузи».

19.55. «Таълим-тарбия миллий дастури — амалда!»

20.05. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Жаҳон халқлари эртаклари».

Ўз.ТВ — 3

16.40. Болалар учун «Эртақна-мо чоршанба» кинокурсув.

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

19.05. «Минг бир маслаҳат».

ПАЙШАНБА, 23 июль

Ўз.ТВ — 1

9.15. «Шароитни узгартирувчи» қўп қисмли бадий фильм.

10.30. Абитуриентлар, сизлар

Азиз ўқувчилар! Ёзги таътил кунларингиз қувноқ ўтаптими? Ёз фасли турли тадбирларни ўтказишга қулай фасл. Унинг ҳар бир кунини ажойиб саналарга бой. Шу туфайли юбилей, таваллуд кунларига атаб оромгоҳларда хилма-хил тадбирлар ўтказиш мумкин.

Уларни айримлари билан сизларни таништириб ўтамиз.

Бахши Жўрабой ўғли-Бекмуроднинг туғилганига 110 йил тўлди. У Самарқанд вилоятининг Нурота туманида таваллуд топди. Бекмурод бахши Қурбон бахшининг шогирди. У ўнлаб дoston ва термаларни билган, қўшиқлар тўқиган. Бердимуроддан «Алпомиш», «Авазхон», «Маликаи айёр», «Қунтуғмиш» каби дostonлар эзиб олинган. «Гулишанбо» (Маликаи айёр) «Холбека» (Қунтуғмиш) дostonлари наш қилинди. Бекмурод кўпроқ романitik дostonлар қуйларди. Унинг дoston ва термаларида ёзма адабиётнинг таъсири кучли. Бердимурод термалари оригиналиги, гоъвий-бадий жиҳатдан пухталиги билан диққатга сазовор.

Биной — Камолитдин Али Ибн Муҳаммад Сабз туғилганига 545 йил тўлди. У 1453 йили Хирот шаҳрида туғилди. Биной Ўрта Осиёлик машхур шоир, муסיқашунос, тарихчи олим. У бинокор уста оиласида дунёга келган. Хуросон ҳокими Шохруҳ вафотидан кейин 1447 йил Темурийларнинг тож-тахт учун ўзаро кураши даврида қорақўнлилар ҳукмдори Жаҳоншоҳ Хиротни босиб олади. Лекин уни 1458 йилнинг кузида Абу Саид Хирот ёнида тор-

мор қилади. Икки ўртада тузилган шартномага биноан ғарбий Эрон қорақўнлилар, Хуросон эса Абу Саид ихтиёрида қолади. Жаҳоншоҳ Хиротдан қўп уламо, шуаро ва ҳунар аҳлини ўзи билан олиб кетади. Улар орасида 6 яшар Камолитдин ва унинг отаси уста Муҳаммад Сабз ҳам бўлган. Ёш Биной Эронда уч йил яшагач яна Хиротга келган. Тахминан 1487 йилгача Хиротда адабиёт, шеърят илми, ишро, муסיқа ва тарих фанларини чуқур ўрганиб, замонасининг етук шоири ва олими бўлиб етишади.

1487 йили Табризга келиб, Ироқи Ажам ва Озарбайжон ҳокими Султон Якуб саройида 1491 йилгача хизмат қилди. У шу йили Хиротга қайтади. Бироқ узоқ турмай Самарқандга кетади.

Алишер Навоийнинг «Бағоят қобилияти бор» лиги, муסיқага майл кўرғазганини айтади. Биной 4282 мисрадан иборат шеърини девони Ўрта Осиё ва Эронда шуҳрат қозонган. 1498 йили Самарқандда битилган ва Темурийлардан Султон Али Мирзога бағишланган 876 байтлик «Мажмуъ ал-ғаройиб» қасидаси мутақориб вазнда ёзилган.

Ироқда истиқомат қилган йиллари битилган «Бехруз ва Баҳром» маснавийлигида Биной замонасининг мудҳиш ва аянчли томонларини танқид қилади. Қатор ахлоқий, тарбиявий ғояларни илгари суради. Унинг «футухоти хоний», «Ҳикояти сафари Биной» ва учта шеърлар девони катта илмий қимматга эга. Бинойнинг муסיқага оид китоблари ичида «Нўхранг ва роз» мақомида басталанган кўпгина асарлари шуҳрат қозонган.

учун! Она тили.

11.00. «Янги алифбони ургана-миз».

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Физика.

12.05. «Шумтака» мультфильм премьераси. 8-серия.

12.35. Кундузги сеанс «Қирол Лир». Бадий фильм. 2-серия.

13.45. «Оламини асранг».

18.10. Болалар учун «Гулгунчалар».

20.10. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Ёрилтош» мульттўплам.

18.25. «Эркатой». Болалар учун дастур.

18.45. «Икки минг йилдан сунг» телесериал.

19.05. «Буш утирма».

20.05. «Табобат оламида».

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

19.05. «Минг бир маслаҳат».

ЖУМА, 24 июль

Ўз.ТВ — 1

8.45. «Меҳр макони».

9.00. «Соғлом авлод учун» спорт дастури.

9.15. «Шароитни узгартирувчи» қўп қисмли бадий фильм. 4-серия.

10.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Кимё.

11.00. Болалар учун «Езимиз-соз утмоқда». Курсатувда Тошкент вилояти Бўстонлик туманидаги «Ёшлик» болалар оромгоҳларида дам олаётган ўқувчилар ҳақида ҳикоя қилинади.

11.45. «Шумтака» мультфильм премьераси. 9-серия.

12.25. Кундузги сеанс «Бинафша ранг шар» бадий фильм.

18.10. «Олтин тож» телеуйин.

18.30. «Дунё адабиёти».

20.05. Оқшом эртаклари.

ша ранг шар» бадий фильм.

18.10. «Олтин тож» телеуйин.

18.30. «Дунё адабиёти».

20.05. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Уйна, болажон, уйна!»

Ўз.ТВ — 3

17.00. Болалар учун «Бинафша».

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

19.05. «Ўтмишсиз — келажак йўқ!».

ШАНБА, 25 июль

Ўз.ТВ — 1

9.00. «Шохрух» клуби.

9.20 «Зиёрат».

9.30. «Шумтака» мультфильм премьераси. 10-серия.

18.00. «Мульттолаш».

19.50. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

8.00. «У ким? Бу нима?»

11.55. Болалар экрани.

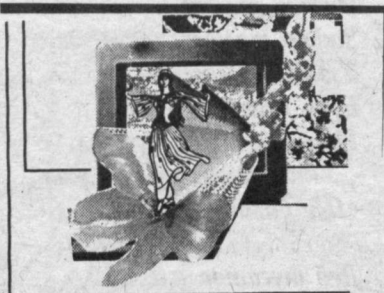
13.25. Табобат оламида.

17.50. «Ёрилтош» мульттўплам.

18.15. «Боланинг тили».

Ўз.ТВ — 4

10.05. «Шанба эртаги».

11.40. «Табиат билан танишув» Ҳужжатли фильм (Япония).

18.50. «Мульттомоша».

ЯКШАНБА, 26 июль

Ўз.ТВ — 1

8.25. «Камалак». Болалар учун кинодастур.

13.10. «Катта танаффус» телеуйин.

15.10. «Болалигим — пошпо-лигим».

18.00. «Ялқов» мультфильм.

18.10. «Омад юлдузи» телеуйин.

Ўз.ТВ — 2

8.00. «Уйна, болажон, уйна!»

10.05. «Робин Гуднинг янги саргузаштлари» телесериал.

12.00. Болалар экрани.

16.45. «Мультгипанорама».

18.15. «Болалар дунёси».

19.05. «Сув ости дунёсига саёхат».

Ўз.ТВ — 3

16.20. «Цирк, цирк, цирк».

Ўз.ТВ — 4

9.00. «Хайрли тонг!»

9.55. «Эртақларнинг сеҳрли олами».

14.20. «Жонли сайёра».

18.45. «Мульттомоша».

19.55. «Хайрли оқшом».

ДУШАНБА, 27 июль

Ўз.ТВ — 1

20.05. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Ёрилтош».

18.25. Ёввойи ҳайвонот олами».

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

ТОХИР МУЛЛАБОВЕВ

Ўзбекистон телевидениеси «Болалар» бош муҳарририятининг гуруҳ раҳбари

ЭКА ОЛАМЛАДА

ЭКАМЛАДА

ЭКАМЛАДА

Мен яқинда 15 ёшга тўлдим. Биз Қашқадарёнинг узок киш-локларидан бирида яшаймиз. Қишлоғимиз тоғ этагида жой-лашган. Баҳорда, ёзда биз то-моннинг манзараси нихоятда чиройли бўлади. Мен туғилиб ўсган еримни ҳеч қаерга алмаш-тирмайман. Шундоқ қишлоғи-мизнинг кираверишида дўкон жойлашган. Мана шу дўкондан олти қишлоқ фойдаланади.

Тилла узук муҳаббатми?

Чунки яқин ўртада шу дўкон-дан бўлак савдо маркази йўк-да. Биз ҳам рўзғорга керак май-да-чуйда нарсаларни шу ердан оламиз. Яқинда дўконимизга Фурқат деган ёш йигит мудар бўлиб келди. Унинг чиройли машинаси ҳам бор. Мени қачон онам дўконга ул-бул олиб ке-лишга жўнатсалар, хурсанд бўлиб кетаман. Чунки мудар йигит менга жуда ёқади. Хатто мени кўрса жилмайиб ҳам қўяди. Уйимизнинг орқасида катта булоқ бор. Уйга ҳар куни ўша булоқдан сув ташиймиз. Бир куни сувга чиқсам, у ерда ҳалиги дўкончи йигит менинг кичкина укамни гапга солиб

ўтирган экан. Мени кўрдию, қизариб, кетиб қолди. Укам эса «Опа, мана бу сенга экан», деб қўлимга хат тутқазди. Хатни ўқир эканман, бутун вужудим қалтириб ўзимга бўйсинмас эдим. Бу севги изхори эди... Фурқат мени учрашувга так-лиф қилганди. Бошида роса ўйладим: чиқсаммикан, чиқма-саммикан? Назаримда, учра-шувга чиқмай қолсам, Фурқат-ни бошқа қизлар илиб кетади-гандай туйилаверди. Чикдим. У менга нихоятда чиройли гап-лардан гапирди. Мен биров кўриб қолишдан кўркиб, шоша-пиша ортимга қайтдим. Шу зайил учрашувлар тез-тез

Таҳририятимизга ҳар куни кўп-лаб мактублар ке-ляпти. Улардан баъзиларида ўсмирлик оstonасига қадам қўяётган қизларнинг юрак сирлари, қечинмалари уялиб-қимтини қаламга олинган. Ўсмир қизлар ўзларининг ҳаётга бўлган қарашларини, муҳаббатини нафратларини куйиб-пишиб ёзадилар. Ўсмирлик дунёси-сехрли дунё. Бу ёш қизлардан ҳаёни, камтарлик-ни, одоб ва эътиборни талаб қилади. Келинг, яхшиси бизга келган баъзи мактубларни биргаликда ўқий-лик-да, унга жавоб излайлик.

такрорланиб турадиган бўлди.

Бир куни мен унга эртага туғилган куним эканлигини айтдим. Эртаси куни кичкина укам яна менга Фурқатдан хат ва кичкина қутича олиб келди. У хатда мени кутлаб, арзимас совға берганлигини ёзганди. Қутичани очдим. Унинг ичида бе-жирим, нозиккина тилла узук бор эди. Мен шунақанги хурсанд бўлиб кетдимки, чунки менга ҳали ҳеч ким тилла буюм совға қилмаган эди-да. Мен тилла узукни яшириб қўйиб, барча воқияни бир сирдош дугонамага айтиб бердим. Дугонам аввали-га хайрон бўлиб тикилди-да:

— Сен ақлингни еб қўйиб-сан, ахир унинг хотини, 2 бола-си бор дейишади-ку - деди. Назаримда бошимга тоғ ағдарил-гандай бўлди. Фурқатнинг та-гини суриштириб билсам, рост-дан ҳам оилали экан. Қайтиб у билан учрашмай қўйдим. Тил-ла узук эса ҳамон менда. Аммо нимадандир ҳали ҳам умид қи-ла-япман. Агар Фурқат мени сев-маганида тилла узук совға қил-мас эди-ку. Сиз нима деб ўйлай-сиз.

НОЗИМА,
Қашқадарё вилояти,
Китоб тумани.

ОДАМЛАРДАЙ ЯШАГИМ КЕЛАДИ

Бу йил 9-синфда ўқишим керак эди. Афсуски энди мак-табга боролмасам керак. Менинг дугоналаримга хавасим келади. Уларнинг меҳрибон ота-онала-ри бор. Мени етим экан

бечора, деб ўйламанг, менинг ҳам ота-онам бор. Улар санъат-кор. Дадам кўшиқчи, онам рақ-қоса. Тўрт йил олдин дадам онам билан уришиб, бизни: мен ва укамни ташлаб, бошқа аёлга уй-ланиб кетди. Онам бўлса, ҳеч нарсга кўрмагандай ҳамон бе-гона амакилар билан тўйга чиқа-ди. Аслида онамни тўйга чиқиш-га дадам ўргатган. Улар бирга-ликда тўйга чиқишарди. Бутун синфимиз менга бошқача кара-шар, назаримда отарчининг кизи эканлигимдан уят қи-лишар эди. Ўзим ҳам уларнинг бу қилмишларидан уялардим... Онам тўйдан ярим тунда маст ҳолда қайтади. Мен ва укам бу-нга кўникиб қолганмиз. Яқин-яқиндан бошлаб, мени ҳам тўйга чиқишга мажбур қила бошла-ди. Мен онамга: «Тўйга чиқмай-

ман, дугоналаримнинг юзига кейин қандай қарайман», - десам «Сени дугоналаринг эмас, мен боқаяпман» - деб ўшқирди. Хозир онам билан тўйга чиқа-япман. Мен даврага чиқиб ўйна-ганда, маст амакилар пул ёпиш-тириб, шунақанги ҳаёсиз гаплар айтишадики, ерга кириб кетай дейман. Онам бўлса,

«Ўрганиб кетасан, бошида мен ҳам шундай бўлганман» - дейди.

Ростини айтсам, бунақа тўйга чиқишлар жонимга тегди. Ун-дан қочиб кетай дейману, укам-га раҳмим келади.

Нахотки энди умрим отар-чилик билан ўтса...

Нима қилай, менга маслаҳат беринг, сиз ҳам бир отарчининг кизи-да деб қараманг, илтимос мени тушунинг.

Менинг ҳам одамлардай ҳалол, хотиржам яшагим кела-ди.

СУРАЙЁ,
Навоий вилояти,
Навбахор тумани.

Сизга бу хатни касалхона-дан ёзаяпман. Бу мактубни ёзи-шимдан мақсад, баъзи бир тенгдошларимга сабоқ бўлар деб ўйладим.

Мен бу йил ўнинчи синфга ўтаман. Мактабда ўқишни жуда ҳам яхши қўраман. Аълочили-гим туфайли ўқитувчиларим, синфдошларим мени хурмат қилишади.

Икки йил олдин мактабимиз-га шаҳардан кўчиб келган бир бола келди. У биздан юқори синфда ўқирди. Дадаси раҳбар лавозимида ишласа-да, бу бола нихоятда камтар, самимий эди. Тез орада у билан дўстлашиб олди. Негадир кўп қизлар уни яхши кўрар эди. Ўзим билма-ган ҳолда уни қизғана бошла-дим. У билан мактабдан бирга қайтарканмиз, у шунақанги кўп нарсалар ҳақида хикоя қилар-дики, назаримда дунёдаги ҳамма нарсаларни биладигандай эди.

ХАММАСИНН ЭНДҲ ТҲШҲНДҲМ

Менинг дадам оддий деҳқон бўлса-да, инсонни яхши тушу-надилар. Уларнинг ўқимаган ки-тоблари қолмаган бўлса керак деб ўйлайман баъзан...

Икки йил орасида биз у бола билан жуда ҳам яқинлашиб кет-дик. Уни бир кун кўрмасам, галати бўлиб қолар эдим. Бу орада бизнинг муҳаббатимиз ҳақида миш-мишлар тарқалди. Бир куни бутун оиламиз билан эндигина дастурхон атрофида

гим бекорга безовта бўлмагани-ни-ю, бу аёл ўша мен ёқтирган боланинг онаси эканлигини ту-шундим. Аёл қандай келган бўлса, шундай чиқиб кетди. Хамманинг боши эгилиб қолди. Уйдагилар мени табиатимни би-лишгани учун ҳеч нарсга дейиш-мади. Аммо менга бу гаплар ёмон таъсир қилди. Хамма ух-лаганда ўз жонимга қасд қил-моқчи бўлдим. Аммо ҳаёт ши-рин экан, уксус ичишга ичиб қўйиб, роса бақирдим. Мени дарров касалхонага олиб келиш-ди.

Мени холимдан хабар олиш-га синфдошларим, ўқитувчи-ларим келишди. У бола ҳам келди. Онаси учун мендан узр сўради.

Мен касалхонада ётиб, ҳаёт ҳам, муҳаббат ҳам олдинда экан-лиги, энг муҳими қизлик шаъ-нимга доғ тушурмаслигим керак-лигини тушундим.

НИГОРА, Бухоро
вилояти, Қорақўл тумани.

Хурматли «Тонг юлдузи», мен анчадан буён ҳеч кимга

Хайтолмай юрган дардимни сенга ёзаяпман. Мен ҳали мактабда ўқийман, шунга қарамасдан ёшлигингда айтириб қўйганмиз деб мени кўшни қишлоқлик бир мулланинг неварасига унаштириб қўйишди. Энди мактабни тугатишим билан ўша йигитга узатишиб юборишар экан. Мен у йигитни мутлақо севмайман. Онамнинг айтишларича мендан олдин 4 та болалари

ОТА-ОНА
ХАВАСИМИ ЁКИ...

н о б у д бўлган экан. Шунинг учун б и р мула уларни ўқиб дуолар билан даволагандан сўнг, мен дунёга келган эканман. Миннатдорчилик эвазига мени шу мулланинг неварасига аташган экан.

Мактабни тугатгач, бирор олий ўқув юртига кириб ўқимоқчи эдим. Қолаверса бир синфдошимни жуда севаман, у ҳам мени севди. Биз у билан бирга ўқишга бормоқчи эди-к. Мен ота-онамга қанча ялиниб-ёлвордим, барибир фойдаси бўлма-ди.

Қизик, мени дунёга келтириш-дан мақсад, мени эмас балки, орзу хавасларини ўйлайдиган ота-онам мени қандай

яхши кўриши мумкин деб ўйлай-ман гоҳида.

Айни кунларда унаштириб қўйишгани учун кўчага ҳам чи-қишга уялиб уйдан чиқмайман. Хаттоки сизга ёзаётган хатимни ҳам қандай жўнатишни билмаяпман.

Мени хозир икки ўй қийнапти: Бири ота-онамнинг шаънини ўйлаб, улар айтганга қўниш, иккинчиси эса унаштиришни бузиб, мактабга бо-риб ўқитувчиларимга арз қилиш ва ўз мақсадимга эришиш... Ўзимга қолса иккинчи йўлни танлардим, аммо, бутун умрини менга бағиш-лаган ота-онамнинг юзига қандай оёқ босаман? Барибир кўниб кета-веришим- бу орзуларимни ўз қўлим билан бўғиб ўлдиришим-ку? Жуда қийналиб кетдим, менга маслаҳат беринг.

ТУРСУНОЙ,
Наманган вилояти,
Учқўрғон тумани.

Саҳифани Халима
Аҳмедова тайёрлади.

**Одамлар ўларкан, унут бўларкан.
Аммо эл қалбида абад қоларкан.
У айтган яхши сўз, яхши бир фикр
Уни ҳар суҳбатда эсга соларкан.**

Ҳаётимиздаги бир зум этагига қурилган муҳажжизина сўрида Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбекнинг «Болалик» қиссасини мутлоа қилиб ўтирдим. Ногаҳон тоғ томондан эсан шабада китоб саҳифаларини оҳиста варақлаб юборди.

Мен кўларимни бир зум китобдан узиб, ҳаёла оғушига чўмдим. Бейхотиёр Мансур бобом билан бўлган суҳбат кўз олдимдан ўта бошлади.

Адабиёт муаллимимиз ёзувчи Ойбекнинг ҳаёти ва ижодини ўқиб-ўрганиб келишни уйга топириқ қилиб берганди. Мен уйга келиб адабиёт китобидан Ойбекнинг ҳаёти ва ижодини товуш чиқариб ўқий бошладим. Ҳаётимиздаги супада чой ичиб ўтирган Мансур бобом «Ойбек» сўзини эшитиб:

— Қани, бери кел-чи, ўғлим, — дея мени чақирдилар.

Мен бобомнинг не боисдан чақираётганлигига ҳайрон бўлиб, ўрнидан турдим. Шунда бобом «Китобингни ҳам ола кел», — дея тақорладилар.

Мен адабиёт китобимни олиб бобомнинг олдига бордим.

— Ўғлим, сен ҳозир Ойбек деб ўқидингни? — дея гап бошладилар бобом.

— Ҳа, бобо, мен Ойбекнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида ўқийётган эдим.

— Шошма-чи, ўғлим, Ойбек деганинг дўстим Мусавой эмасми?

— Ҳа, бобо, бу ўша сиз айтган Мусавой, ёзувчи Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек бўлади.

— Э, болам, Мусавойнинг ёзувчи эканлигини мен ҳам яхши биламан. Мусавой билан биз тенгдошимиз. У Кавардонга тез-тез келиб турарди. Мусавой ёз ойларида шу ерда ўтказарди, ҳатто у ўзини «Олтин водийдан шабадалар» романини қишлоғимизда қайта ишлаган. Мусавой билан бирга раҳматли Ғафур Ғулом, Мақсуд Шайхзода, Абдулла Қаҳҳор, Уйғун, Ҳомил Ёкубов, Туроб Тўлалар, бошқа кўп ёзувчилар ҳам бир неча марта меҳмон бўлиб кетишган. Мусавойнинг асарларида маъно кўп. Сен ҳам кўлдан кўймай ўқисин, ўғлим, — дея Мансур бобом насиҳат қилдилар.

Орадан бир неча йил ўтгач меҳрибон бобом оламдан ўтдилар.

Мансур бобом билан бўлган суҳбатимизга ҳам ўн йилдан ошди. Мен ҳар гал Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек асарларини варақлаганимда Мансур бобом билан бўлган ўша суҳбат эсимга тушади ва мени Ойбек домла ҳақида хотиралар ёзишга ундайди...

ОҚКАПТАР—ТИНЧЛИКЖАРЧИСИ (Отам хотираси)

Бизнинг уйимиз олдидаги анҳор устида Ойбек домланинг сўлим шийпони бор эди. У киши ана шу шийпондаги сўрида утириб алланарсаларни ёзар, баъзан эса ёзувчи ва шоирлар билан адабиёт ҳақида баҳслашишарди. Ҳатто мен Ойбекнинг қаламкаш дўстлари Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Мақсуд Шайхзода, адабиётшунос Ҳомил Ёкубовлар билан бир неча бор қишлоғимизга меҳмон бўлиб келишганини кўрганман.

Уша кезларда Ойбек домланинг соғлиги ёмонлашганди. Шу боисдан шифокорлар унга каптар гуштини кўпроқ қайнатиб ичишини маслаҳат беришган экан. Мен ёш йигитмасманми, каптарга жуда ишқибоз эдим. Уйимиздаги боғ этагида эски қишлоқ тегирмони бўлиб, унинг томида турли хил каптарларни боқардим. Вақти-вақти билан Ойбек домлага каптар олиб бориб берардим. Унинг шийпонда кичкинагина декчаси бўлиб, биз олиб борган каптарларни бригадир Раҳима опа Давидова пиширар, ёзувчи булса фақат сувини ичиб, гуштини емасдан бизларга берарди.

...Кўнларнинг бирида мен оқ каптар ушлаб Ойбек домла олдида олиб бордим. Ушанда у қишлоғимиз чойхонасида кексалар билан суҳбатлашиб ўтирдилар. Мен олиб борган каптаримни у кишининг қўлига тутқаздим. Ёзувчи ҳо-ҳолаб қулиб, елкамга уриб-уриб: «Оқ каптар—тинчликжарчиси,» — деб уни учуриб юборган эди...

ТОҒАМНИНГ ДУСТИ (Қишлоқ нурчиси ҒАЙРАТ БОЙАЛИЕВ хотираси)

Ушанда мен туққиз-ун ёшли бола эдим. Қучқор тоғам ҳар гал қишлоққа ёлғиз ўзлари келмасдилар. Айниқса, тоғам ёзувчи дўстлари Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек, Мақсуд Шайхзода, Абдулла Қаҳҳор, адабиётшунос олим Ҳомил Ёкубовлар билан тез-тез Кавардонга келиб туришарди. Ойбек домланинг уша

кезлари оқ рангли «Победа» си буларди. Домланинг машинасини узоқдан қуришимиз билан қишлоқдош дўстларим билан чанг кучада роса орқасидан югурардик. Кейинчалик эса Ойбек домла қишлоққа раис Омилбой Ёкубов хонадонига янги «Зим» машинасида келадиган бўлди.

...Ёзнинг иссиқ кўнларидан бирида биз Қучқор тоғам билан саватга олма, олча, узум солиб Ойбек домла олдида

— Боласи тушмагур жуда шўх-да, — дея мийиғида қулиб куйганди.

ШАҲАРЛИК АМАКИЛАР (Қишлоқ хат ташувчиси КАРИМ МАМАҚУЛОВ хотираси)

...Ушанда 1966 йилнинг ёз ойи урталари эди. Мен маҳалладош дўстларим билан уйимиз ёнидан оқибутагидан Қорақалпоқ анҳорига балонда учиб чумилаётгандик. Чанг кучани

бордик. Ушанда Ойбек домла «Меҳнат-Бирлик» жамоа ҳужалигининг сўлимгина дала шийпониде ижодий иш билан шугулланарди. Биз борган кўни ҳам Ойбек домла узининг «Олтин водийдан шабадалар» романининг айрим саҳифаларини қайта ишлаётган экан. Бизни кўргач аста ўрнидан туриб супадан тушди-ю:

— Э, келинг Қучқорвой, — дея тоғам билан қучоқлашиб қуришди. Мен билан ҳам самимий қўл олишиб қуришди. Эндигина супага чиқиб ўтирган ҳам эдик, «ГАЗ-21» енгил автомашинаси шийпон олдида келиб тўхтади. Машинадан Ойбек домланинг рафиқаси Зарифа ая ва мен қатори ўғли Омонбеклар тушишди.

Жажжигина Омонбек машинадан тушиши билан:

— Ая, аяжон, мана бу ариқдан сакрасам майлими? — дея онасига эркаланди. Зарифа ая ҳам майли, деди.

Омонбек хурсанд бўлганлигидан шўхчан қулиб югурганича шийпон ёнидаги кичкинагина ариқчадан сакраб ўтди. Ўғлининг ариқчадан сакрашини кузатиб турган Ойбек домла Қучқор тоғамга юзланиб:

чангитанча елдек учиб келётган оқ рангли «ГАЗ-21» автомашинаси биз чумилаётган анҳор устидаги куприкка етиб тўхтади. Машина эшиги очилиб, ундан новчадан келган, оқ сочли киши тушди. У киши менга қараб:

— Ҳой болакай, қани бу ёққа кел-чи, — дея чақирди. Мен ҳам нотаниш, башанг кийинган шаҳарлик амаки олдида югуриб бориб салом бердим. Шаҳарлик амаки саломимга алик оларкан:

— Болакай, Мухсин полвоннинг чайласи қасрда? — деб мулоимлик билан сўради. Беданавоз Мухсин полвоннинг чайласига борадиган йўлни мен у кишига яхшилаб тушунтирдим. Аммо шаҳарлик амаки тушунмади шекилли:

— Яхшиси, болакай, узинг бизни уша ёққа олиб борақол, — дея илтимос қилди. Мен ҳам йўқ демадим. Кийимларимни қўлимга олиб шаҳарлик амакининг кетидан машинага чиқдим. Машинада бошига дўппи кийган Ойбек ўтирдилар. Ойнаи жаҳонда бир неча бор кўрганлигим учун Ойбек домлани дарров танидим.

— Яхши бола экансан, — Ойбек домла шундай деди-ю, бошимни аста силаб, елкамга қоқиб қўйдилар.

Шаҳарлик амакиларни уша

қуни унчалик узоқ бўлмаган Мухсин полвоннинг чайласига бошлаб бордим. Уша йиллари Мухсин полвоннинг Қорасув дарёси яқинида қовун-тарвуздаласи буларди. Мухсин полвон шаҳарлик амакилар билан қучоқлашиб қуришди. Менга ва ўғли Суннатта Нишон аканикидан декча олиб келишни буюрдилар. Биз декча қутариб келсак, Мухсин полвон бир нечта беданани сўйиб, тозалаб қўйибди. Мухсин полвон уша қуни

лига кетмон олар ва бизнинг уйдан унча узоқ бўлмаган Хонимтепа баландлиги олди-га келарди. Келарди-ю, кетмон чопишга тушиб кетарди. Мен:

— Ҳа, Ойбек домла, олтин-полтин қидирыпсизми? — десам, у киши воҳа-воҳалаб роса қулардилар. Кейинчалик билсам Ойбек домла узиде борган сари ҳуруж олиб бораётган хасталикни ана шундай кетмон чопиш билан енгитишга ҳаракат қиларканлар...

ОЙБЕК ДОМЛА ҲАҚИДА ЯНА БИР ХОТИРА

1954 йилнинг 18 апрель кўни Ойбек домла қишлоқдош дўсти Қучқор ака Эшмуҳаммадов, «Меҳнат-Бирлик» жамоа ҳужалиги раиси Омилбой Ёкубов ва яна икки қаламкаш дўстлари билан бизнинг уйга меҳмон бўлиб келишди. Меҳмон отангдан улуг, дейишади. Мен дарров келган меҳмонларни ичкарига таклиф қилдим. Кенг ва тукин дастурхон атрофида узоқ суҳбатлашдик.

— Урмон, бугун уғиллик бўлибсан, табриклайман, — деди суҳбат чоғида раис Омилбой Ёкубов. Бошқалар ҳам табриклашди.

Ойбек домла булса қўлимни маҳкам қисиб табрикларкан:

— Урмон, исмини нима қўйдинг? — дея сўради.

Мен эса у кишига чақалоққа ҳали исм қўймаганлигимни айтдим. Шундан сўнг Ойбек домла ҳо-ҳолаб қулиб:

— Меҳмон, — дедилар. Бу Ойбек домланинг менга, ўғлининг исмини Меҳмон деб қўйин дегани экан. Шу-шу бўлди-ю, Ойбек домланинг маслаҳати билан ўғлимга Меҳмон дея исм қўйдим. Мен ҳар гал ўғлимнинг исмини айтиб чақирсам, Ойбек домланинг «Меҳмон... Меҳмон...» — деган сўзлари қўлоқларим остида яна тақрор жаранглаётгандек туюлаверарди.

(Давоми бор)

Латифжон МАНСУРОВ,
Юқори Чирчиқ туманидаги
Кавардон қишлоғи.

ТОНГ ЮЛДУЗИ Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТЕУОТ ҚЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:
Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор РАЗЗОҚОВ, Гулнора ЙЎЛДОШЕВА, Хотам АБДУРАИМОВ, Илқилоб ЮСУПОВА, Далахон ЁКУБОВ, Миршодил МИРҲАМИДОВ, Суннатилла ҚЎЗИЕВ, Муҳаррама МУРОДОВА, Феруза ОДИЛОВА,
«ЁШ ИҚТИСОДЧИ»
ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:
Музаффар ПИРМАТОВ,
Асқар ШОКИРОВ,
Равшан ҚАМБАРОВ,
Маҳлиё МИРСОАТОВА,
Гулнора МУХАМЕДОВА.

IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Оффсет усулида босилди. Ҳажми 1 босма табоқ Буюртма — Г-0171. 46.496 нусхада босилди. Қўғоз бичими — А-3. Босишга топириш вақти 19.00. Топширилди — 18.30.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137
Манзил: 700083, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.
Нашр курсаткичи: № 64563
Телефон:
1-33-44-25
1-36-57-91
1-36-54-21